

Jussi Tervo

KIRJAPIIRI:

äänikirjalukupiiri kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä

KIRJAPIIRI:

äänikirjalukupiiri kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä

Jussi Tervo
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Kirjasto ja tietopalvelu
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Jussi Tervo

Opinnäytetyön nimi: Kirjapiiri: Äänikirjalukupiiri kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä

Työn ohjaaja: Pirjo Tuomi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2014

Sivumäärä: 35 + 15 liitesivua

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa äänikirjalukupiiri erityisryhmälle hakeutuvasti. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Celia näkövammaisten kirjasto. Tavoitteena oli myös kerätä palautetta toimeksiantajalle ”vinkkilistoista” ja tukea kehitysvammaisten omaehtoista lukuharrastusta. Työn toiminnallinen osa koostui neljästä kahden tunnin mittaisesta lukupiiritapaamisesta asumisyksikön kerhotilassa.

Työn tietoperusta koostuu lukupiirikäsitteen määrittelystä ja kehitysvammaisuuden määritelmästä, sekä viriketoiminnan esittelystä. Tietoperustassa yhdistetään kehitysvammaisuuden erityispiirteet ja lukupiiritapaaminta. Toiminnallisessa osassa käydään läpi lukupiiritapaamisten suunnittelu, toteutus ja raportointi. Opinnäytetyön pohdinta-luku sisältää omia oppimiskokemuksiani lukupiirin ohjaamisesta, ja äänikirjojen soveltuvuudesta käytettäväksi kehitysvammaisten parissa.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toi uutta tietoa sekä erityisryhmälle suunnatun lukupiirin toteuttamisesta että äänikirjojen käyttämisestä lukupiirin aineistona. Toteutetusta äänilukupiiristä saatu palaute osoittaa, että tällaiselle toiminnalle on tarvetta ja sitä tulisi kehittää ja laajentaa. Asumispalveluyksiköt voisivat järjestää lukupiirejä myös yhteistyössä kirjaston kanssa. Erityisryhmille tarkoitettujen lukupiirien ohjaaja-koulutukselle voisi myös olla tarvetta.

Opinnäytetyössä kerätyn palautteen perusteella erityisesti selkokieliselle kirjallisuudelle olisi kysyntää erityisryhmien keskuudessa ja selkokielinen aineisto tuntui sopivan myös kehitysvammaisille parhaiten.

Asiasanat: kirjallisuuspiirit, äänikirjat, kehitysvammaisuus, aikuiset

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author: Jussi Tervo

Title of thesis: Audiobook club for people with developmental disabilities

Supervisor: Pirjo Tuomi

Term and year when the thesis was submitted Spring 2014 Number of pages: 35 + 15

This project-based thesis was commissioned by Celia special library for people who are unable to read standard printed books. The overall purpose of the thesis was to collect feedback on book recommendation lists published by Celia. Other aims for the thesis were to encourage the reading activities as part of regular leisure time activities for the group in question.

The theoretical background of this thesis described the concept of reading groups and the definition of developmental disability. The empirical section contained the planning, arrangement and progress of each individual audiobook club gathering. After each reading group session a freeform oral feedback was collected from the participants.

The result of the collected feedback from the audiobook club members seemed to indicate that books using simplified language were more effective. Since the number of simplified language books in Finnish is relatively few, it may be worth considering utilizing young people literature too. Furthermore, it may be worthwhile to study the reading habits of developmentally disabled people.

The final outcome of this thesis was the actual audiobook club organized by the group leader in cooperation with the participants. The book club received positive feedback. Ideas for further study could include closer collaboration with the residential services for adults with developmental disabilities and the public library. Another idea for further study could be the possibility of training volunteer audiobook club facilitators.

Keywords: reading groups, audiobooks, developmental disabilities, adults

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Celia, vinkkilistat ja äänikirjat.....	6
1.2	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	7
2	LUKUPIIRI	8
2.1	Lukupiirin muodostaminen.....	8
2.2	Lukupiirin ohjaaminen	9
2.3	Aineiston rajaaminen ja valinta.....	10
3	KEHITYSVAMMAISTEN VIRIKETOIMINTA.....	12
3.1	Kehitysvammaisuus	12
3.2	Ymmärrys.....	12
3.3	Lukeminen ja muisti.....	13
3.4	Viriketoiminta.....	14
3.5	Lukupiiri erityisryhmille: NCBC	15
3.6	Kehitysvammaisten ryhmän ohjaaminen	16
4	ÄÄNIKIRJALUKUPIIRIN TOTEUTTAMINEN: OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLINEN OSUUS.....	18
4.1	Kirjallisuuden rajaaminen ja valinta	18
4.2	Kokoontumiskertojen suunnittelu.....	18
4.3	Ensimmäinen lukupiiritapaaminen: teemana sauna	20
4.4	Toinen lukupiiritapaaminen: teemana runous.....	22
4.5	Kolmas lukupiiritapaaminen: teemana Pohjois-Suomen historia	23
4.6	Neljäs lukupiiritapaaminen: teemana selkokirjat.....	25
5	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	27
	LÄHTEET.....	32
	LIITTEET	35

1 JOHDANTO

Oma kiinnostukseni lukupiirejä kohtaan heräsi, kun ohjasin äänikirjalukupiiriä Oulun kaupungin kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä keväällä 2013 osana Kirjastoalan tutkimus- ja suunnitteluhanke-opintojaksoa. Lukupiiriä varten oli helppo saada kirjallisuutta, koska olen itse näkövammaisten kirjaston Celian asiakas. Ohjasin kaksi eri lukupiiriä kahdessa eri asumispalveluyksikössä, kummassakin kolme kertaa. Onnistuneiden äänikirjalukupiirikokemusten jälkeen päätin jatkaa lukupiiriä toiminnallisena opinnäytetyönä. Lukupiiritoiminta oli asukkaille merkityksellistä ja asumispalveluyksikön ohjaajat toivoivat vastaavanlaiselle viriketoiminnalle jatkoa. Äänikirjalukupiiri toteutettiin eräässä asumispalveluyksikössä, jossa on yhteensä 19 iältään 30-65-vuotiasta kehitysvammaista asukasta. Osa asukkaista on lukemisesteisiä, joten lukupiirissä tuli käyttää äänikirjoja. Tarvittavat äänikirjat lainattiin yhteistyökumppani Celialta, joka toimi opinnäytetyöni tilaajana. Celiällä on kehitteillä vinkkilistoja erityisryhmäasiakkaille, kuten kehitysvammaisille. Opinnäytetyö koostuu neljästä tapaamisesta, joiden kesto oli kaksi tuntia kerrallaan.

1.1 Celia, vinkkilistat ja äänikirjat

Celia on valtion erikoiskirjasto, jonka tavoitteena on edistää tasa-arvoa tiedon saannissa ja lukemisharrastuksen sekä opiskelun osa-alueilla. Celia palvelee kaikkia lukemisesteisiä. Celian kokoluokissa on äänikirjoja sekä piste- ja koskettelukirjoja. Äänikirjat ovat ihmis- tai koneäänellä luettuja. Sisällöltään äänikirjat vastaavat painettuja kirjoja. Lainaaminen Celiasta on ilmaista lukuun ottamatta toisen asteen koulutuksen oppikirjoja. Lainaaminen tapahtuu verkossa (Celianet), puhelimella tai käymällä kirjastossa Helsingissä. Asiakkaaksi Celiaan pääsee ilmoittamalla yhteystietonsa ja toimittamalla Celiaan terveydenhoitoalan työntekijän kirjoittaman lausunnon lukemisesteestä. Sekä yksityiset henkilöt että yhteisöt, kuten esimerkiksi hoitokodit tai koulut voivat hakea asiakkuutta. Myös julkiset kirjastot voivat tehdä yhteistyötä Celian kanssa, mutta asiakkuuskriteerit ovat samat kuin suoraan Celiasta lainatessa. (Celia 2010, 2.)

Suurimmassa osassa lukupiireistä käytetään painettua kirjaa, mutta lukupiirin keskiössä on kirja kertomuksineen formaatista riippumatta. Kirja voi olla painettuna, sähköisessä tai äänitetyssä muodossa. (Hapuli 2010, 36.) Celia tuottaa kirjallisuutta saavutettavassa muodossa esimerkiksi

äänikirjoina ja elektronisina kirjoina. Celian kirjat on tarkoitettu sairauden tai vamman vuoksi lukemisesteisille. Asiakkaina voivat olla muun muassa ikääntyneet, näkövammaiset, kehitysvammaiset ja erilaisista oppimisvaikeuksista kärsivät. Äänikirjoja voi kuunnella suoraan verkosta, cd-rom-levyiltä tai mp3-soittimella. (Celia 2013. Hakupäivä 28.5.2013.) Ryhmäläisten lukemisen rajoitteesta johtuen lukupiirissäni oli perusteltua käyttää äänikirjaa.

Celian äänikirjakokoelma on erittäin laaja, käsittäen noin 40 000 teosta. Jotta asiakkaiden olisi helpompi valita itselleen sopivaa kirjallisuutta, on Celian henkilökunta koonnut kirjallistoja eri aihepiireistä. Nämä vinkkilistat sisältävät yleensä 10-15 kirjaa (liite 1). Kokoamisperusteena on käytetty aihepiirien monipuolisuutta sekä lukemisesteiden laatua. Lukemisesteellä tarkoitetaan lukemista rajoittavia tekijöitä, jollainen voi olla esimerkiksi eriateinen näkövamma. (Paunonen 3.10.2013, sähköpostiviesti.)

1.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Vilkan ja Airaksisen (2003, 9, 51) mukaan toiminnallinen opinnäytetyö on käytännönläheinen ohje, opas tai tapahtuma, josta raportoidaan tutkimusviestinnän keinoin. Opinnäytetyön tuloksena on aina jokin konkreettinen tuote ja opinnäytetyössä on tutkiva ja kehittävä ote. Tutkiva ote tarkoittaa opinnäytetyötä koskevien valintojen perustelua raportin teoriaosassa.

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena on monipuolistaa kehitysvammaisten viriketoimintaa lukupiiritoiminnan keinoin sekä koota tietoperustaa äänikirjalukupiiriin järjestämisestä kehitysvammaisille. Lisäksi tavoitteena on toteuttaa lukupiiri, yhteistyössä Celian kanssa, kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä. Opinnäytetyönä toteutettavan äänikirjalukupiiriin tavoitteena on lisätä ryhmäläisten innostusta lukuharrastukseen tarjoamalla mielenkiintoisia lukukokemuksia. Tarkoituksena on kerätä palautetta ryhmäläisiltä Celian vinkkilistoista.

Lähestyin työtäni seuraavien kysymysten avulla: Miten ohjaan kehitysvammaisille suunnattua lukupiiriä? Miten Celian tuottamat vinkkilistat palvelevat kehitysvammaisia? Keskeiseksi kehittämistehtäväksi nousee kehitysvammaisuuden erityispiirteiden ja lukupiiriin liittyvien ohjeiden yhdistäminen yhdeksi tietoperustaksi kehitysvammaisille suunnatun äänikirjalukupiiriin toteuttamiseksi.

2 LUKUPIIRI

Lukupiiri on ilmiönä vanha ja se juontaa juurensa suulliseen kansanperinteeseen ja tarinankerrontaan. Ajan kuluessa lukupiirin suosio on kasvanut lukutaidon kehittymisen myötä. (Ahola 2013, 13-15, 17-19.) Lukupiiri on tasa-arvoinen ryhmä, jossa keskustellaan valituista kirjoista kokonaisvaltaisesti ja vaihdetaan mielipiteitä käsiteltävän teoksen sisällöstä ja ansioista.

Koskivaara (2010, 172) jakaa lukupiirit vapaamuotoiseen ystäväverkostoon ja ohjattuun lukupiiriin. Ystäväverkostossa on kyse vapaamuotoisesta harrastustoiminnasta ja lukupiiri syntyy kaveriverkoston yhteisten mielenkiinnonkohteiden pohjalta.. Vapaa lukupiiri kokoontuu jäsenten kodeissa, emännöinti ja isännöinti vuoron kiertäessä. Ystäväverkoston puitteissa toimiva lukupiiri on suljettu, intiimimpi ryhmä. Ohjattu lukupiiri järjestetään yleensä kirjastoissa tai muulla julkisella paikalla ja se vaatii omistautuneen ja asiantuntevan ohjaajan. Ohjatussa lukupiirissä lukupiiriläiset tuntevat harvoin toisensa entuudestaan ja heillä on hyvin erilaisia elämäkokemuksia, mikä voi rikastuttaa syntyvää keskustelua. (Mts. 170-173.)

2.1 Lukupiirin muodostaminen

Lukupiirin kokoon vaikuttaa lukupiirin tyyppi. Lukupiiri voi kokoontua yksityisesti esimerkiksi jäsenen kodissa tai kerhuhuoneessa tai julkisessa tilassa kuten kirjakaupassa, kirjastossa, kahvilassa tai kirkossa. Vapaat harrastelijalukupiirit koontuvat yksityisissä tiloissa, joten osallistujien lukumäärä on väistämättä pienempi kuin ohjattujen lukupiirien julkisissa tiloissa järjestetyissä ryhmissä (Ahola 2013, 67-68.) Lukupiirin ihanteellinen koko on 5-8 ryhmäläistä, jolloin keskustelu on monipuolista ja kaikki ryhmäläiset saavat puheenvuoron. Pienissä ryhmissä tunnelma ja ilmapiiri ovat intiimimmät kuin suurissa ryhmissä. Myös aineiston syvällisempi tutkiminen onnistuu paremmin pienemmissä ryhmissä. Tietyt hiljaisemmat ryhmäläiset kokevat pienemmän ryhmän turvallisiksi ja rohkaistuvat osallistumaan helpommin kuin suurissa ryhmissä. (Jacobsohn 1998, 10; Ratia 2010, 181.) Mitä moninaisempi ryhmän populaatio on, sitä kattavammat ovat näkökulmat, ideat ja kokemukset sekä laaja tietämys. Lukupiiriä kootessaan lukupiirin ohjaaja päättää, haluaako ryhmästä homogeenisen vai heterogeenisen riippuen ryhmän tavoitteista. Kaikkein

homogeenisinkin ryhmä voi haastaa yksilön pohtimaan mielipiteitään uudelleen (Jacobsohn 1998, 18-19.)

Jacobsohnin (1998, 27) mukaan ennen lukupiirin toiminnan aloittamista lukupiirin ohjaajan tulee huolehtia seuraavista asioista: kirjallisten tekeminen, alustavien sääntöjen luominen, kokoontumisajan ja -paikan valitseminen sekä lukupiiristä tiedottaminen.

Lukupiiriin alkaessa sovitaan yhteisistä säännöistä, kuten sitoutumisesta lukupiiriin, aikataulusta, luottamuksellisuudesta ja poissaoloista ilmoittamisesta. (Ratia 2010, 184.) Demokraattinen lähestymistapa on sopivin lukupiiriin, sillä ryhmäläisten ollessa säännöistä yhtä mieltä järjestyskin pysyy kokoontumisissa paremmin yllä. Säännöillä tarkoitetaan yleisiä periaatteita ja käyttäytymisnormistoja. Esimerkiksi voidaan sopia, että puhelimet ovat suljettuina tai äänettömällä lukupiirin ajan, ja annetaan kaikkien käyttää puheenvuoronsa loppuun keskeyttämättä (Jacobsohn 1998, 36-42.)

Ryhmää kootessa lukupiiriä on hyvä mainostaa useilla eri tahoilla. Lukupiiriin alkamisesta voi tiedottaa esimerkiksi tuttavapiirissä, kirjakaupoissa, yleisten kauppojen ilmoitustauluilla, koulujen henkilökunnalle, kirjastonhoitajille, erilaisille yhdistyksille, paikallisissa sanomalehdissä ja yleisillä paikoilla erilaisin mainosjulistein. (Jacobsohn 1998, 6-10.)

Yleensä lukupiiri kokoontuu kerran kuussa. Yhden kokoontumiskerran kesto vaihtelee puolesta-tuosta tunnista kolmeen tuntiin. Yleisimmin aikaa käytetään noin kaksi tuntia. Käsiteltävään aineistoon käytetään yleensä yksi kerta kirjaa kohden. Novelleja luettaessa yhdelle kerralle luetaan useampi novelli. (Jacobsohn 1998, 11-12; Ahola 2013, 96-97.)

2.2 Lukupiirin ohjaaminen

Lukupiiriprosessissa ohjaajan vastuulla on esitellä uusi kirjailija ja johdattaa ryhmäläiset aiheeseen. Taustoitus yhdenmukaistaa kokoontumiskertojen rakennetta ja auttaa ryhmäläisiä kiinnostumaan aiheesta. Tärkein avainkysymys on tiedustella lukijoiden mielipiteitä luetusta kirjasta. Yksilölliseen lukukokemukseen vaikuttavat lukijan persoonallisuus, kokemukset, ajatusmaailma ja tietämys. Lukijat voivat peilata käsiteltyä aihetta omaan kokemusmaailmaansa. Parhaimmillaan keskustelu muuttuu vähitellen itseohjautuvaksi ohjaajalähtöisen alustuksen jälkeen. Keskustelun-

aiheet riippuvat ryhmäläisistä ja heidän mielenkiinnon kohteistaan. Keskustelun alussa ohjaajan kannattaa varmistaa kaikkien lukijoiden ymmärtäneen tekstin. Tämä onnistuu parhaiten kysymällä konkreettisia kysymyksiä, joihin löytyy käsiteltävästä tekstistä yksiselitteisiä vastauksia. Ohjaaja voi tämän jälkeen auttaa ryhmäläisiä liittämään tekstin osaksi laajempaa kokonaisuutta ohjaamalla keskustelua etukäteen mietittyjen aihepiirien avulla. Keskustelun tarkoituksena on kuulla kaikkien lukupiiriläisten mielipiteitä ja pohtia perusteita mielipiteille. (Jacobsohn 1998, 67-72; Ahola 2013, 86.)

Lukupiirin aikana voidaan myös keskustella kuulumisista, ajankohtaisasioista, sekä vinkata kirjoja. Lisäksi voidaan vieraila kirjan tapahtumapaikalla, kutsua vierailijoita, katsoa elokuvia, kuunnella musiikkia sekä ruokailla yhdessä kirjan teeman mukaan. (Ahola 2013, 97-98.) Keskustelua ohjatessaan ohjaajan tulee ylläpitää katsekontaktia puhujaan, osoittaa puhujalle elein asian ymmärtämisen, kysyä tarkentavia kysymyksiä, huolehtia keskustelun aiheesta pysymisestä ja antaa puhujalle aikaa tätä keskeyttämättä. (Jacobsohn 1998, 66-67.)

Lukupiirejä voidaan ohjata kahdella tavalla: itseohjautuvasti ryhmäläisten vuorotellessa johtajan roolissa tai ohjaajalähtöisesti, jolloin ohjaaja tulee ryhmän ulkopuolelta. Ryhmän ulkopuolinen ohjaaja voi tarjota ryhmälle paremman rakenteen huolehtimalla sääntöjen noudattamisesta ja ohjaamalla keskustelua aiheeseen. Itseohjautuvalla ryhmällä tarkoitetaan täysin jäsenten itsensä organisoimaa ja ylläpitämää ryhmää. (Jacobsohn 1998, 103-105.)

2.3 Aineiston rajaaminen ja valinta

Lukupiirissä valituilla kirjoilla on usein yhtymäkohtia lukijoiden arkeen. Suomalaisissa lukupiireissä tavallisin aineiston valintatapa on demokraattinen, mikä voi viedä aikaa. Kirjojen valintakriteereitä ovat muun muassa kirjan ajankohtaisuus ja näkyvyys, sekä kirjojen keskinäinen vaihtelevuus. (Ahola 2013, 179-181.)

Käsiteltävän aineiston valinta voi tapahtua neljällä tavalla: äänestys, ohjaaja- tai ryhmäläislähtöinen valinta tai ryhmän sisällä valittujen luottamushenkilöiden valinta. Ryhmälle sopivin valintatapa löydetään kokeilemalla. Käsiteltävä aineisto valitaan ohjaajan valmistelemilta listoilta, joissa korostuu moninaisuus tyyllilajien, kirjailijoiden, teemojen, tunnettavuuden ja tuoreuden suhteen. Lukupiiriin kirjoja voidaan hankkia kirjakaupoista, tai lainata kirjastoista tai tutuilta. Lukupiirin oh-

jaajan tulee listoja valmistellessaan ottaa huomioon kirjojen helppo saatavuus. (Jacobsohn 1998, 82-87, 99-102; Ahola 2013, 181.)

Aloittavassa lukupiirissä toiminta käynnistyy sujuvammin ohjaajan valitessa käsiteltävän teoksen. Seuraavissa lukupiiritapaamisissa kirjoja valittaessa kuunnellaan lukupiiriläisten toiveita (Ratia 2010, 189.) Lukupiiristä riippuen kirjoja valitaan erilaisilla menetelmillä. Esimerkiksi eräässä lukupiirissä ryhmäläiset halusivat ohjaajan valitsevan kirjat asiantuntijuutensa vuoksi. (Ervasti 2009, 63.) Vaihtoehdon ohjaajalähtöiselle aineistovalinnalle muodostaa suomalaisissa lukupiireissä yleisesti käyty demokraattinen keskustelu valinnoista. On kuitenkin tärkeää, että käsiteltäväksi valittu teos on kaikkien kannalta helposti saatavilla. Myös valitun teoksen aiheen on hyvä olla piiriläisiä kiinnostava tai heitä lähellä. (Ahola 2013, 178-179.)

3 KEHITYSVAMMAISTEN VIRIKETOIMINTA

3.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkilön kehitys tai henkinen toiminta on synnynnäisen tai kehitysiässä saadun vamman tai sairauden vuoksi estynyt tai häiriintynyt. Vammalla tarkoitetaan fyysistä tai psyykkistä yksilön suorituskykyä rajoittavaa vajavuutta. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 15–16.) Suomessa on 35 000 kehitysvammaista, mikä on 0,67 prosenttia koko väestöstä. Kehitysvammaisuus jaetaan lievään älylliseen kehitysvammaisuuteen, keskiasteiseen kehitysvammaisuuteen, vaikeaan älylliseen kehitysvammaisuuteen ja syvään älylliseen kehitysvammaisuuteen. (Mts. 2012, 19–21.) Opinnäytetyössäni keskityn lievään älylliseen kehitysvammaisuuteen ja keskiasteiseen kehitysvammaisuuteen, sillä ohjaamani äänikirjalukupiiriin jäsenet kuuluvat näihin kahteen ryhmään.

Usein kehitysvammaisuuteen liittyy erilaisia lisävammoja ja –sairauksia, kuten autismi, psyykkiset häiriöt, epilepsia, liikuntavammat, cp-vamma, aistien toiminnan ongelmat sekä kommunikaation ongelmat. (Kaski ym. 2012, 98–133.) Kommunikaation kehitys on kehitysvammaisilla hitaampaa ja puheen kehityksen viivästyminen liittyy poikkeuksetta kehitysvammaisuuteen. Arviolta kolmannes kehitysvammaisista ei tule toimeen puheen avulla tarkoituksenmukaisella tavalla. (Mts. 2012, 131; 177–181.) Lisäksi myös kuulon häiriöt ovat yleisiä kehitysvammaisilla. Vaikea kuulovamma haittaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja ilmaisua. Lievä kuulovamma vähentää keskittymiskykyä ja hidastaa ymmärtämistä. (Mts. 2012, 128–130.)

3.2 Ymmärrys

Ymmärrys on aistikokemusten järjestämistä todellisuuskäsitykseksi. Järjestäminen johtaa tilan, ajan, laadun, määrän ja syyn rakenteen muodostumiseen. Ymmärryksen ja todellisuuskäsityksen avulla johdetaan ajatuksia ja tekoja omia päämääriä kohti. Kehitysvammaisten todellisuuskäsitys on hyvin konkreettinen ja yksinkertainen, mutta realistinen. (Kylén 1990, 7-8.) Kylénin (1990, 8-9) mukaan kehitysvammaisuus jaetaan kolmeen abstraktiotasoon. Kehitysvammaiset toimivat eri abstraktiotasoilla, mikä vaikuttaa heidän kykyynsä jäsentää maailmaa. Abstraktiotasolla tarkoite-

taan yksilön todellisuuskäsitystä ja ymmärryksen konkreettisuutta. Abstraktiotasot jaetaan A-, B- ja C-tasoon. (Kaski ym. 2012, 153-154; Kylén 1990, 8.)

A-tasolla ihminen oppii aistikokemusten ja ehdollistamisen kautta sekä ilmaisee tarpeitaan keuhonkielellä, mutta ei kommunikoi verbaalisesti. Ihmisen kokemukset tapahtuvat tässä ja nyt. Tavallisesti ihminen käy läpi A-tason kahden ensimmäisen ikävuoden aikana. B-tasolla ihminen ymmärtää puhuttua kieltä ja tuottaa itse puhetta, oppii mallin avulla ja harjoittelee uusia taitoja tutuissa tilanteissa. Ihmisen on vaikea ymmärtää muutoksia pelkästään ajattelemalla. Normaalin kehityksen mukaan B-taso kestää noin seitsemänteen ikävuoteen saakka. C-tasolla ihminen jäsentää todellisuutta ajattelun varassa ja voi oppia lukemaan ja kirjoittamaan, mutta abstraktien käsitteiden ymmärtäminen on vaikeaa. Myös muiden ihmisten näkökulman huomioiminen on vaikeaa, mutta ihminen ymmärtää muutoksia. C-taso käydään läpi kahdenteentoista ikävuoteen mennessä. 15-20 -vuotiaana normaali ymmärryksen kehittyminen pysähtyy, jolloin ihminen saavuttaa neljännen ymmärrystason. Kehitysvammaisten ymmärryksen kehitys on hitaampaa ja se pysähtyy viimeistään C-tasolle. (Kaski ym. 2012, 154-155; Kylén 1990, 8-9, 10-11.)

3.3 Lukeminen ja muisti

Lukutaito jaetaan mekaaniseen lukutaitoon ja luetun ymmärtämiseen. Mekaanisella lukutaidolla tarkoitetaan virheetöntä ja sujuvaa lukemista. Lukutaidon tärkein osatekijä on luetun ymmärtäminen, joka riippuu lukijan kognitiivisesta tasosta. Lukijan tulee ymmärtää tekstin merkityksiä ja niiden yhteyksiä. Kehitysvammaiset voivat olla mekaanisesti taitavia lukijoita, mutta ongelmana on keskimääräistä alhaisempi ymmärtämisen taso. Lukemaan oppimista rajoittavat muun muassa aistivammat, kielen kehityksen viivästyminen ja heikko käsityskyky. Kehitysvammaisten tiedonkäsittely on tehottomampaa ja hitaampaa, mikä johtunee tavallista pienemmästä muistikapasiteetista. He saattavat kiinnittää huomion epäolennaisiin asioihin ja useiden asioiden yhtäaikainen huomioiminen on haastavaa. Kehitysvammaisten tarkkaavaisuus on tavallista heikompaa ja lukiessa he tekevät ääntämisvirheitä. Kontekstin hahmottaminen on vaikeaa, sillä sanojen ja lauseiden säilyttäminen muistissa on rajallista. Loogisten päätelmien tekeminen luetusta on vaikeaa, minkä vuoksi kehitysvammaisilla on ongelmia luetun ymmärtämisessä. (Vinni 1998, 30-31, 40-41.)

Kehitysvammaiset voidaan jakaa neljään lukijatyyppiin. Heikoin lukijatyyppi on 1 ja paras 4. Lukijatyyppissä 1 teksti luetaan mekaanisesti sujuvasti, mutta ymmärretään heikosti. Lukijatyyppit 2 ja 3

muistuttavat toisiaan luetun ymmärtämisessä, mutta eroavat mekaanisessa lukemisessa. Lukijatyypin 2 lukeminen on sujuvaa, mutta lukijatyypin kolme lukeminen on takeltelevaa ja virheellistä. Lukijatyypin 3 osoittaa että mekaanisesti taitavalla lukijalla voi olla suuriakin vaikeuksia ymmärtää lukemaansa. Lukijatyypin 4 lukee sujuvasti, ymmärtää luetun hyvin, sekä prosessoi luettua tekstiä syvällisemmin. (Vinni 1998, 85-97, 104-105.)

Muisti ja lukeminen liittyvät oleellisesti toisiinsa. Esimerkiksi puutteet työmuistissa sekä pitkäkestoisessa muistissa vaikeuttavat lukemista ja luetun ymmärtämistä. Kehitysvammaisen henkilön lukemaan oppimista haittaa mahdollisesti kapea auditivinen työmuisti. Kehitysvammaisen lukuvaikkeudet johtuvat työmuistin kapasiteetin ja pitkäkestoisen muistin tietovarastojen pienuudesta. Edellä mainitut asiat vaikeuttavat lukemisessa tarvittavaa päättelyä. Kehitysvammaisen luetun ymmärtämistä helpottavat lyhyet ilmaukset ja yksinkertaiset lauserakenteet (Numminen 2006, 32-35.)

Selkokieli on luettavampaan ja ymmärrettävämpään muotoon mukautettua kieltä, jossa käytetään tuttua sanastoa, ja jonka virkerakenne on yksinkertaista. Selkokielestä hyötyvät muun muassa kehitysvammaiset, autistiset ja dysfaattiset ihmiset, aivohalvauksen sairastaneet sekä dementikot ja maahanmuuttajat (Virtanen 2002, 8; 14-20.) Selkokielelle ominaista on havainnollisuus, pelkistäminen ja toisto. (Kulkki-Nieminen 2002, 43; Laukka 2002, 50-51.) Kehitysvammaiset hyötyvät selkokielestä ja heillä selkokielen tekstin prosessointi on syvällisempää. Kehitysvammaiset käyttävät myös puheessaan yksinkertaisia kielioppirakenteita, joten helponnetun selkokielen tekstin ymmärtäminen on helpompaa. (Vinni 1998. 99-105.)

Selkokieli tuli Suomessa tunnetummaksi 1980-luvulla, jolloin Kehitysvammaliitto julkaisi yli sata teosta käsittävän erityyppisten selkokirjojen luettelon. Vuosikymmenen alussa ilmestyivät niin ikään ensimmäinen selkokielen lehti (Leija 1983, Kehitysvammaisten Tukiliitto) ja ensimmäinen selkokirja Poliisit perässä (Pertti Rajala, 1983). Selkouutisia alettiin julkaista 1988. (Virtanen 2006, 87-91, 97-98.)

3.4 Viriketoiminta

Kehitysvammaiselle vapaa-ajan toiminnan merkitys on erittäin suuri, mutta ilman tukea voi olla vaikeaa löytää sopivia harrastuksia. Kehitysvammaisten vapaa-ajan toiminta tapahtuu fyysisesti

usein heidän kotiympäristössään. Vapaa-ajan toiminnalla ja harrastuksilla on tärkeä rooli kehitysvammaisten sosiaalisuuden ja ihmissuhteiden tukemisessa. Tuettu vapaa-ajan toiminta aktivoi kehitysvammaisia ja laajentaa heidän elämänpiiriään. Vapaa-ajan toiminnan kautta kehitysvammaisen löytää virikkeitä uusien harrastusten pariin. Usein kehitysvammaiset tarvitsevat tukea ja ohjausta harrastusten parissa toimimiseen. (Kaski ym. 2012, 207, 321-322.)

Kehitysvammaisten arkeen kuuluu paljon tilanteita, joissa heitä ohjataan tai opetetaan. Viriketointa tarjoaa mahdollisuuden kehitysvammaisen itsenäiseen osallistumiseen ja vapaaseen rentoon yhdessäoloon. Vapaa-ajan toiminnan tavoitteena ei ole kehitysvammaisen opettaminen tai harjaannuttaminen tietyssä asiassa. (Hintsala 1997, 66-69.)

3.5 Lukupiiri erityisryhmille: NCBC

Erityisryhmille suunnattuja lukupiirejä on järjestetty esimerkiksi Yhdysvalloissa. Tällainen oli myös Next Chapter Book Club (NCBC)-hanke. NCBC on opaskirja, joka on suunnattu erityisryhmien lukupiiriin ohjaajille. NCBC perustettiin heinäkuussa 2002 kehitysvammaisten henkilöiden elinkäistä oppimista edistävän toimikunnan toimesta. NCBC on yksinäisyyden ehkäisemistä ja parempaa ryhmään kuuluvuutta. NCBC:n tavoitteita ovat edistää elinkäistä oppimista, tarjota sosiaalisia ja kirjallisia elämyksiä kehitysvammaisille, lisätä kehitysvammaisten yhteisöön kuulumisen tunnetta. (Fish, Rabidoux, Ober & Graff 2009, 1, 2, 134.)

NCBC-lukupiirissä kokoontuu viidestä kahdeksaan kehitysvammaista, joiden lukemisen taso voi vaihdella. He kokoontuvat yhdessä kahden vapaaehtoisen ohjaajan kanssa kerran viikossa paikalliseen kahvilaan tai kirjakauppaan lukemaan kirjaa ja keskustelemaan siitä. Lukupiiriläiset päättävät ryhmän rakenteesta ja toimintaperiaatteista yhdessä. Lukupiirissä luetaan esimerkiksi mukautettuja klassikkoja kuten *Aarresaari* ja *Salainen puutarha*, ja ajankohtaista suosittua kaunokirjallisuutta sekä tietokirjoja. Piiriläiset päättävät itse mitä haluavat lukea ja valitsevat kulloisenkin kirjan. Erityisryhmän lukupiirissä lukeminen tapahtuu ryhmäkerralla yhdessä. NCBC:ssä luetaan tavallisia kirjoja. (Fish, Rabidoux, Ober & Graff 2009, 1, 2.)

NCBC:n ryhmänohjaajia koulutettaessa luottamuksellisuus ja salassapitoasiat ovat olennainen osa koulutusta. Ohjelmakoordinaattori ohjeistaa ohjaajaa muun muassa lukupiiriläisen omaisille tiedottamisesta liittyen uuden harrastuksen aloittamiseen. (Fish, Rabidoux, Ober & Graff 2009,

69.) NCBC:ssä lukupiiriläisillä on mahdollisuus itsenäiseen päätöksentekoon. Ohjaajan tulee kysyä lukupiiriläisten mielipidettä ryhmän toimintatavoista päätettäessä. Piiriläiset saavat osallistua toimintaan heille sopivassa määrin. Ryhmän yhteiset säännöt, kuten istumapaikat ja ryhmäaloittamisen käytännöt sovitaan yhdessä. Sääntöihin kuuluu, että vain yksi henkilö puhuu kerrallaan. Toisten lukemista ei pilkata, eikä ole olemassa huonoja kysymyksiä. Lukupiirin ohjaajalla tulee olla positiivinen asenne ryhmää ja sen toimintaa kohtaan. Ohjaajan tulee edistää kirjallista oppimista ja elämyksellisyyttä. Jäsenten kanssa keskustellessaan ohjaajan tulisi käyttää yksinkertaisia lauserakenteita ja samanlaista kieltä kuin ryhmäläiset. Kirjan tapahtumat ovat siltoja, joita ohjaajan tulee yhdistää lukupiiriläisten omaan elämään. Keskustelun tulee olla vastavuo- roista ja ohjaajan tulee antaa lukupiiriläiselle riittävästi aikaa vastaamiseen. Toisaalta ohjaajan tulee välttää ylipitkien puheenvuorojen antamista. Ohjaajan tehtäviin kuuluu myös huolehtia siitä, että jokainen osallistuja on mukana keskustelussa. Lukupiiriläisiä on syytä rohkaista jakamaan kirjan ja sen tapahtumien herättämiä ajatuksia ja tunteita. Ohjaajan on syytä seurata ryhmän edistymistä ja ryhmän osallistumista. (Mts. 68–72.)

NCBC-lukupiirissä halutaan edistää luonnollista oppimista ja välttää kysymys-vastaus-tyylisiä skenaarioita. Lukupiirissä ryhmäläisille ei saa tulla tunnetta, että heidän kykyjään testataan. Koska NCBC-lukupiiri on vapaaehtoista toimintaa, jokaisella on mahdollisuus lähteä ryhmästä niin halutessaan. (Fish, Rabidoux, Ober & Graff 2009, 72-75.)

3.6 Kehitysvammaisten ryhmän ohjaaminen

Kehitysvammaisten ryhmän ohjaamisessa tärkeää on luottamuksellisen suhteen luominen, ohjaajan johdonmukaisuus ja rauhallisuus sekä ryhmäläisten realiteettien ymmärtäminen. Keskeisintä ei ole uusien tietojen ja taitojen oppiminen, vaan omien mielipiteiden tiedostaminen ja ilmaiseminen. (Hintsala 1997, 66-67.) Ryhmän toimivuuden kannalta ihanteellista olisi, että ryhmäläiset ovat samanhenkisiä ja samantasoisia, jotta ei tarvitsisi ohjata jokaista yksilöä erikseen, vaan ryhmää voidaan ohjata ryhmänä. Ryhmän ohjaamisessa on kuitenkin tärkeää huomioida ryhmäläiset yksilöinä. Ryhmässä ohjaaja auttaa ryhmäläisiä ymmärtämään toisiaan ja toimii mallina vuorovaikutustilanteissa. (Yliviitala & Suutari 2011. 32-37; Ruponen, Nummenmaa & Koivuuhata 2000, 167.) Kehitysvammaisten ryhmässä tavoitteena on tasavertainen jäsenyys ryhmässä ja

aikuisuuden tukeminen. Hintsala ja Kartio (2002, 92) korostavat ryhmäläislähtöisen suunnittelun tärkeyttä ryhmässä.

Ryhmää muodostettaessa tulee ryhmänohjaajan ottaa huomioon ryhmäläisten erityistarpeet ja odotukset sekä tavat ja tottumukset. Ryhmänohjaajan on tärkeää antaa ryhmäläisille mahdollisuus ryhmän suunnitteluun ja sitä kautta motivoida heitä osallistumaan ryhmään. Lukupiirissä voi olla vaikea ilmaista kiinnostuksen kohteitaan, joten aineistoa valittaessa ryhmänohjaajan tulee antaa vaihtoehtoja. Lukupiiriin osallistujien taustatietojen kerääminen helpottaa ryhmän suunnittelamista. Ryhmänohjaajan on hyvä kerätä taustatietoja ryhmäläisistä, esimerkiksi tutustumalla heidän elämäntarinaansa. Ryhmissä tulee tukea kehitysvammaisten identiteettiä osaavana ja pystyvänä aikuisena. Tavoitteena on tukea tasavertaisuutta ja nähdä kehitysvammaiset voimavaroisina, mielipiteellisinä ja vaikuttavina yksilöinä. Kehitysvammaiset tarvitsevat ryhmässä ryhmänohjaajan tukea. Ohjaaja pystyy huomioimaan yksilöllisesti kaikki ryhmäläiset ryhmän ollessa tarpeeksi pieni. Kokoontumistilaa valitessa tulee huomioida tilan kodinomaisuus ja viihtyisyys, valaistuksen riittävyys, huonekalujen, esimerkiksi istuinten, sopivuus ja asettelu, sekä tilan rauhallisuus. Ylimääräiset häiriötekijät tulee minimoida. (Hintsala 1997, 24-31, 66-70, 78.)

4 ÄÄNIKIRJALUKUPIIRIN TOTEUTTAMINEN: OPINNÄYTETYÖN TOIMINNALLINEN OSUUS

4.1 Kirjallisuuden rajaaminen ja valinta

Valitsin ja rajasin itse kirjallisuutta lukupiiriin. Rajauksessa on käytetty apuna tilaajan (Celia) toimittamia vinkkilistoja. (luku 1.1.) Sisällytin aineistoon selkokirjoja ja tavallisia kirjoja, jotta tilaaja saisi lukijapalautetta mahdollisimman monipuolisesti. Selkokielinen kirjallisuus on kehitysvammaisille helpommin ymmärrettävää. (ks. Vinni, 11).

Yksi ohjaajana toimimisen haasteita aineiston valinnassa on huomioida kehitysvammaiset lukupiiriläiset ja heidän realiteettinsa ja erityispiirteensä. Ohjaajan ei tulisi valita liian vaikeaa aineistoa, mutta toisaalta ryhmän tason aliarviointi olisi myös virhe. Tärkeä ohjenuora on liittää kuunneltava aineisto lukupiiriläisten omaan elämään ja kokemuksiin. (ks. Hintsala, 13; Fish, 13.)

Valitsin lukupiiriin sekä selkokielistä kirjallisuutta että runokirjoja ja myös tavallista lyhytproosaa. Olen rajannut lukupiiriin aineistoa myös kuunneltavien kirjojen ajallisen keston mukaan. Koska tarkoituksena on kuunnella mahdollisimman monia kirjoja, jokaisella lukupiirikerralla pyritään kuuntelemaan uutta kirjaa. Päädyin valitsemaan lukupiiriin seuraavat kirjat (liite 2): Helmi Kellokummun teoksen *Havun Takana*, Heikki Hietamiehen *Nikolai Tashinin yleinen sauna*, Jukka Itkonen *käpälämäki*, Eeva Heilalan *Ikkunasta avautuu maailma*, Vesa Ämmälän *Pieni hiljainen mies*. Valitsin myös Maija Loukkolan teoksen *Elämää vanhassa Oulussa*, sillä kirjan miljöö on lukupiiriläisille entuudestaan tuttu (ks. Ahola, 8). Lukupiirissä käytetyn materiaalin olen hankkinut yleisestä kirjastosta, sekä äänikirjat Celiasta.

4.2 Kokoontumiskertojen suunnittelu

Lukupiiriä suunnitellessani otin huomioon kehitysvammaisten ryhmän ohjaamisessa tärkeät elementit, joita ovat toisto, pysyvyys ja havainnollistaminen. Toistoa ja pysyvyyttä lukupiiriin tuo valitsemani kiinteä ajallinen kokoontumisaika. Ryhmä kokoontuu tietyssä päivänä samaan kellonaikaan. Tiedetyt kokoontumiskertakohtaiset tapahtumat on hyvä toistaa jokaisella ryhmäkerralla. To-

teuttamassani lukupiirissä näitä ovat orientaatio, toiminnallinen osa ja ”loppukahvittelu”. Jokaisella kokoontumiskerralla käsiteltävän kirjailijan esittely, kirjailijan kasvokuvan näyttäminen, lyhyt esittely hänen elämästään ja tuotannostaan ovat havainnollistamista (ks. Jacobsohn; Ahola, 6).

Ensimmäiselle lukupiiritapaamiselle valitaan ryhmälle nimi. Nimi valittiin yhdessä, koska Lukupiiri erityisryhmille luvussa NCBC:n toiminta-ajatuksessa määritellään tavoitteeksi kehitysvammaisten ryhmään sisällyttäminen (inclusion). Valitsin itse lukupiirissä käytetyn aineiston ajan säästämiseksi ja erimielisyyksien välttämiseksi. Myös yhteisistä säännöistä päätetään lukupiiritapaamisen alussa. Sääntöihin sisällytän matkapuhelinta ja siihen vastaamista koskevat asiat. Tärkeää on myös muistuttaa siitä, että jokainen saa sanoa mielipiteensä rauhassa. (Jacobsohn, 5.)

Kokoontumispaikkana toimii asumisyksikön kerhotila, joka sijaitsee väestönsuojassa. Valitsin sen koska, asumisyksiköstä tarjottiin sitä minulle ja tunnen paikan entuudestaan, vaikka erityisryhmien lukupiirikokouksiin suositellaan julkista tilaa. (luku 2.1) Päädyin kuitenkin asumisyksikön tarjoamiin tiloihin käytännön syistä.

Olenainen osa kehitysvammaisten äänikirjalukupiiriä on lukemisen jaksottaminen. Lukeminen (äänikirjan kuuntelu) tapahtuu yhdessä, se pilkotaan jaksoihin ja aiheesta keskustellaan siinä välissä. Tämä käytännön järjestely perustuu luvussa 3.3 esitettyihin kehitysvammaisen ihmisen muistin erityispiirteisiin (ks. Numminen, 11.) Ensimmäisellä ryhmäkerralla jokainen esittelee itsensä ja kertoo hieman lempikirjoistaan. Myös ohjaajan on hyvä esitellä itsensä lukupiiriläisille. Näin pyritään lisäämään ryhmän keskinäistä vuorovaikutusta ja luomaan lukupiiriin rennompaa tunnelmaa. Kerron myös lukupiiriläisille lukupiiriin toteutuksen olevan osa opinnäytetyötäni.

Jokaisen kirjan kuuntelujakson jälkeen olen miettinyt etukäteen kirjassa käsiteltyihin teemoihin sopivia keskustelunaiheita (liite 3). Kerään myös palautetta kysymällä lukupiiriläisten mielipiteitä kuunnellusta kirjasta. Koska kyseessä on lukupiiri erityisryhmille, äänestyksen on hyvä olla selkeä ja visuaalisesti havainnollinen tapa ilmaista mielipiteensä. Tätä tarkoitusta varten olen piirtänyt ja leikannut pahviset hymynaamat. Hymynaamoja on kolme erilaista: hymyilevä, neutraali ja surullinen. Tällainen mielipiteen ilmaisu on yleisön kannalta helpompaa ja mielekkäämpää.

Käyttämäni palautekysymykset, jotka toistuvat jokaisella lukupiiritapaamisella ovat:

Mitä piditte kirjasta?

Oliko tarinan seuraaminen vaikeaa?

Oliko kirjan aihe mielenkiintoinen?

Jokaiselle lukupiiritapaamiselle on myös omat kertakohtaiset kysymykset.

Valmistin myös läsnäololistan. Läsnäololista on selkeä ja havainnollinen tapa seurata läsnäolijoiden määrää ja lukupiiriläiset näkevät itse montako tapaamista on vielä jäljellä ja missä kohtaa ollaan menossa. Olen jakanut kunkin lukupiirikerran ajallisiin jaksoihin ja laskenut, kuinka paljon kuhunkin toimintoon (kirjan kuunteluun, keskusteluun ja toiminnalliseen osaan täytyy varata aikaa). Yhden lukupiiritapaamisen kesto on kaksi tuntia.

4.3 Ensimmäinen lukupiiritapaaminen: teemana sauna

Ohjasin ensimmäiseen äänikirjalukupiiritapaamiseen 30. lokakuuta 2013. Valmistauduin lukupiiritapaamiseen harjoittelemalla ja käymällä läpi laatimaani ryhmäkerran ohjelmaa. Tarkistin, että tekniikka toimi. Tämän jälkeen siirryin kohteeseen, jossa hain kerhotilan avaimen ja laitoin tarvittavat tulosteet, valitun kirjan ja kirjailijan esittelyn sekä ryhmäkerran ajankäytön ja ohjelman käden ulottuville. Varmistin että tuolit ja sohvat olivat ”piirissä ”ja että kaikilla olisi katse kontakti toisiinsa. Keskelle jätin tyhjää tilaa. Äänikirjoja kuunneltiin tietokoneella, koska Celian käyttämä Daisy-formaatti on mp3-pohjainen. Tietokonetta tarvittiin myös kirjan teemaan liittyvän musiikin soittamiseen, joten tietokoneen käyttö oli perusteltua.

Lukupiiritilaisuuteen oli varattu kahvia ja piparia, pahvimukit ja maito, jotka tuotiin paikalle korissa asumisyksiköstä. Lukupiiriläisten tultua paikalle aloitimme tapaamisen nimikierroksella ja läsnäololistan kierrättämisellä. Kerroin myös itsestäni ja opinnäytetyöni taustoista. Lukupiiriläiset saivat ideoita ja äänestää äänikirjalukupiirin ryhmän nimen. Äänestyksen ja ideoinnin perusteella nimeksi valikoitui Kirjapiiri. Lisäksi laadimme yhdessä lukupiirin säännöt: ei puhuta toisten päälle, viitataan, kun halutaan puheenvuoro, kunnioitetaan jokaisen mielipidettä, kännykät pidetään äänettömällä lukupiirin ajan.

Orientaation jälkeen siirryttiin äänikirjan kuunteluun ja kirjailijan ja teoksen esittelyyn. Kyseessä oli Celian vinkkilistalta valittu Heikki Hietamiehen *Nikolai Tasihinin yleinen sauna*. Teos kertoo suomenvenäläisestä Nikolai Tasihinista ja hänen perheestään. Kirja on humoristinen kuvaus 1900-luvun ihmissuhteista ja saunasta. Samalla se on fiktiivinen kuvaus suomenvenäläisistä ja suomalaisista ja siitä, kuinka kaksi läheistä kulttuuria toimivat toistensa kanssa. Kuuntelimme kirjan en-

simmäisen luvun, jossa selvitetään Nikolain sukuhistoriaa, yleisen saunan lämmittämistä kaikkein oheistoimintaan ja Harri-nimisen vuokralaisen saapuminen Tasihinien perhepiiriin.

Ensimmäisen lukupiiritapaamisen teos nivoutui saunan ympärille. Oli luonnollista ohjata keskustelua konkreettisiin aiheisiin lukupiiriläisten omiin kokemuksiin saunasta. Ensimmäinen luku kuunneltiin läpi yhdellä kerralla. Luvun ajallinen kesto oli noin 22 minuuttia. Kirjan lukemisen jälkeen kuunneltiin aiheeseen liittyvä musiikkikappale Juha Vainion – *Yleisessä saunassa*. Tämän jälkeen keskusteltiin kirjan aiheesta. Nikolai Tasihinin yleisen saunan ensimmäinen luku oli pitkä ja juonesta keskustelu yhden luvun perusteella olisi ollut hankalaa. Sauna-aiheesta syntyi vilkasta keskustelua ja käsitelimme myös saunan historiaa. Itse tekstistä syntyi vähän keskustelua, ja palautteissa osa lukupiiriläisistä kokikin pitkän kaunokirjallisen tekstin ja Hietamiehen tyylin vaikeaksi.

Keskustelu sujui pääosin hyvin, kaikki saivat puheenvuoroja ja ajoittain keskustelu oli hyvin vilkasta sekä spontaania. Keskustelua ohjatessani minun piti vain ajoittain huolehtia siitä, että kaikki saivat puheenvuoron. Keskustelua seurattessani tein myös havaintoja, jotka olivat lukupiirin ryhmäytymisteorian mukaisia. Osa ryhmäläisistä keskittyi kuunteluun, kun taas toiset olivat puheli-aampia. Oli myös hyvä huomata ryhmän heterogeenisyyden mukanaan keskusteluun tuoma rikkaus. Aiheen käsittelyssä sovelsin Tom Fishin *Next Chapter Book Club* -kirjan toiminnallisen osan ”history lesson” -näkökulmaa. Käytännössä tämä tarkoitti saunan merkityksen ja eri saunamuotojen historiallista tarkastelua.

Lukupiiritapaamisen lopuksi keskustelimme kirjavalinnan ja lukupiiritapaamisen onnistumisesta. Palautteen keräämiseen käytettiin tarkoitusta varten tehtyjä kolmea erilaista hymynaamaa, positiivista, neutraalia ja negatiivista. Palautteen antamisessa oli havaittavissa ”ryhmäpainetta”. Tällä tarkoitan, että palautteen antamisessa seurattiin vierustoverin mielipidettä. Äänestyksessä ilmeni, että aihe oli kaikille mieluisa, mutta osa koki itse kirjan tekstin seuraamisen vaikeaksi. Aiheeseen liittyvän musiikkikappaleen kuuntelu oli myös palautteen perusteella onnistunut. Tarinan seuraamisen vaikeus saattoi oman näkemykseni mukaan johtua Hietamiehen kirjoitustyylistä sekä äänikirjan lukijan hiukan monotonisesta lukutavasta.

Lukupiiri tapaamiseen päättyi kahvitteiluun ja vapaaseen kuulumisten vaihtoon. Osa lukupiiriläisistä halusi tietää jo seuraavan kokoontumisen aiheen. Ensimmäinen lukupiiritapaaminen sujui mielestäni ihan hyvin.

4.4 Toinen lukupiiritapaaminen: teemana runous

Toinen lukupiiritapaaminen pidettiin keskiviikkona 6. marraskuuta 2013. Tapaamisen teemana oli runous. Ensimmäiseksi kyselin kuulumisia ja muistelimme ryhmäläisten kanssa edellistä kertaa ja sen teemaa. Lukupiiriläiset saivat myös laittaa rastin läsnäololistaan nimensä kohdalle. Tapaamisen varsinainen ohjelma jouduttiin aloittamaan hieman myöhässä, koska yksi lukupiiriläinen tuli paikalle myöhemmin. Kun kaikki jäsenet olivat paikalla, toiminta pääsi kuitenkin alkamaan jouhevasti. Ennen äänikirjojen kuuntelua muistutin lukupiiriläisiä Celian palveluista ja tiedustelin, onko joku liittynyt Celian asiakkaaksi. Asumisyksikön ohjaajat eivät lukupiiriläisten mukaan nähneet syitä Celian asiakkaaksi liittymiseen. Luettavat kirjat voi lainata yleisestä kirjastosta. Celia-keskustelu päätti orientaatio-osuuden, jonka jälkeen siirryttiin runojen kuunteluun ja niistä keskustelemiseen.

Ennen kuuntelua esittelin kirjailijan ja näytin hänen kuvaansa piiriläisille. Kuuntelimme kahta Celian vinkkilistoilta valittua runoteosta. Ensimmäinen oli Jukka Itkosen *Käpälämäki*, joka sisältää eläinaiheisia riimirunoja. Teoksen valintaan minut ohjasi se, että lukupiiriläiset kertoivat pitävänsä Kirsi Kunnakseen runoista. Itkosen tuotanto on hieman samantyylistä. Kuuntelimme Itkoselta yhteensä 6 runoa, jotka olin valinnut *Käpälämäki*-teoksen eri osista. Kokeilin kirjan kuuntelussa ja keskustelussa erilaista rytmitystä kuin edellisellä lukupiiritapaamisella. Tällä kerralla, kuuntelimme siis yhden runon kerrallaan ja pidimme ennen seuraavaa keskustelutauon.

Tämä jaksottaminen toimi mielestäni paremmin, sillä en havainnut lukupiiriläisten keskittymisen herpaantuvan yhtä helposti kuin yhtäjaksoisesti kuunneltaessa. Tunnelma oli myös rennompaa ja vapaampi kuin edellisellä lukupiiritapaamisella. Ohjelman kulku oli entuudestaan tuttu ja ihmiset olivat vähemmän jännittyneitä. Keskustelun ohjaaminen oli vaivatonta ja keskustelu toisinaan hyvinkin spontaania. Lukupiiriläiset muistivat hyvin edellisellä kerralla sovitut lukupiirin säännöt ja esimerkiksi toisten päälle puhumista esiintyi vähemmän.

Kun *Käpälämäki*-teoksen runot keskusteluineen oli käsitelty, esittelin tapaamisen toisen runoilijan Eeva Heilalan ja hänen runoteoksensa *Ikkunasta avautuu maailma*. Olin myös tulostanut Heilalan kuvan, joka kiersi lukupiiriläisillä. Koska Heilalan runot olivat pidempiä, olin tulostanut Heilalalta kuunnellut runot paperiversioina, jotka jaoin lukupiiriläisille. Tekstin asettelussa ja tulosteiden ulkoasussa on huomioitu kehitysvammaisen lukijan erityispiirteet fonttien koossa ja riviväleissä. Heilalan runoja kuunneltaessa lukupiiriläisten keskittyminen herpaantui hieman enemmän. Ru-

noista syntyi kuitenkin keskustelua. Runoja valitessani huomioin sen, että ne ovat lukupiiriläisten omaa elämää lähellä ja että aiheita käsiteltiin konkreettisesti. Heilalan runojen ja keskustelujen jälkeen siirryimme toimintaan 2 eli aleatorisen runon kirjoittamiseen (liite 4).

Aleatorinen kirjoittaminen tarkoittaa sattumanvaraista kirjoittamista. Aleatorinen runo muodostetaan leikkaamalla valitusta lehtiartikkelista sanoja ja järjestelmällä ”arvalla” (alea) sanat sattumanvaraiseen järjestykseen runoksi, ja koska meillä oli käytössä rajallinen aika, olin leikannut artikkeleista sanat valmiiksi. Ryhmäläiset saivat nostaa runossa käytetyt sanat siihen varatusta astiasta. Sen jälkeen he liimasivat sanat kartongille ja näin syntyi joukko aleatorisia runoja. Runojen lukemisen jälkeen kerroin, mistä artikkelista sanat oli alun perin leikattu. Lukupiiriläiset saivat aleatoriset runonsa kotiin vietäväksi. Itse käsillä tekeminen oli lukupiiriläisten mieleen ja se muodosti hyvän vastapainon ensimmäiselle toiminnalle runojen kuuntelulle.

Lukupiiritapaaminen päätettiin palauteäänestykseen hymynaamoilla. Äänestyksessä lukupiiriläisten mielestä *Käpälämäki* oli miellyttävämpi kuunnella, kuin *Ikkunasta avautuu maailma*. *Käpälämäkeä* pidettiin myös helpommin seurattavana. Aiheeltaankin *Käpälämäki* miellytti lukupiiriläisiä enemmän. Lukupiirin yleinen tunnelmakin koettiin kaikkien mielestä hyväksi. Aleatorinen runon teko sai myös kiitosta koko ryhmältä. Äänikirjojen lukijoista pidettiin *Käpälämäen* lukijaa parempana.

Viimeiseksi pidettiin perinteinen loppukahvi ja jutustelu-tuokio. Kahden tunnin kokoontumisaika riitti hyvin.

4.5 Kolmas lukupiiritapaaminen: teemana Pohjois-Suomen historia

Lukupiiritapaaminen aloitettiin kuulumisten vaihdolla ja läsnäololistan kierrättämisellä. Kaikki ryhmäläiset tulivat myös ajoissa paikalle, joten annoimme itsellemme aplodit täsmällisyydestä. Sitten esittelin lukupiiritapaamisen ensimmäisen kirjailijan Helmi Kellokummun. Näytin myös kirjailijan kuvan, ja esittelin lyhyesti käsiteltävän kirjan, jonka nimi on *Havun takana: kertomuksia*. Kuunteelimme kirjasta kaksi novellia. Ensimmäinen novelli oli *Elämän pienet eväät*, jossa käsitellään sodan jälkeistä aikaa ja vanhanaikaista leivänleivontaa leivinuunissa. Tarinan kuunneltuamme keskustelu siirtyi leipomismuistoihin ja mummolassa tehtyihin leivonnaisiin. Myös suosikkileivonnaisista keskusteltiin. Olin valmistanut kysymyksiä, mutta käytin niitä väljästi, sillä keskustelu oli itse

ohjautuvaa ja rentoa, koska lukupiiriläiset olivat jo ryhmäytyneet. Minun tarvitsi vain aika ajoin huolehtia vaihtaa keskustelujärjestystä ja huolehti ajan kulumisen seuraamisesta.

Kuuntelimme *Havun takana teoksesta* myös toisen novellin nimeltään *Marhaminta*, joka käsitteli nuoria naisia hevostöissä. Syntynyt keskustelu kulki lapsuusmuistojen hevostöissä ja esimerkiksi hevosen uittamisesta sekä sukupuolten välisessä työnjaossa niin sanotuissa ”miesten ja naisten töissä”, jota novellissakin pohdittiin.

Lukupiiritapaamisen toinen kirja oli Maija Loukkolan omaelämäkerrallinen historiateos *Elämää vanhassa Oulussa*, joka sisältää lyhyitä tarinoita. Kirjailijasta ei ollut saatavilla kuvaa, mutta esittelin teoksen kirjan takaa löytyvää esittelytekstiä hyödyntäen. Kuuntelimme kirjasta yhteensä kolme tarinaa: *Junamatkoista*, *Pyöräilystä* ja *Iivana* nimiset tarinat. Kaksi ensimmäistä synnytti vilkasta keskustelua entisajan matkustelumuuodoista. Myös tarinoiden miljöö herätti keskustelua, kun lukupiiriläiset vertailivat vanhaa ja uutta Oulua. *Iivana* kertomuksesta virinneessä keskustelussa pohdittiin venäläisten asemaa Suomessa. Loukkolan kirjastakin syntyi paljon keskustelua ja jouduin ohittamaan joitakin aiheeseen varaamiani kysymyksiä. Mutta spontaanisuus oli hyvä asia. Loukkolan kolmen tarinan välissä kuuntelimme kertomusten teemaan sopivaa musiikkia. Lukupiiriläiset innostuivat laulamaan mukana. Musiikin kuuntelu oli osa lukupiiritapaamiseen toiminnallisuutta. Musiikki toimi myös kertomusten tauottajina, jottei mielenkiinto herpaantunut.

Palautteenestuksessa kävi ilmi, että kirjavalinnat olivat onnistuneet hyvin. *Havun takana* sai hymynaamat kaikilta ryhmäläisiltä. Loukkolan kirjan aiheet koettiin myös pääsääntöisesti mielenkiintoiseksi. Lukupiiriläisten oli myös helppo seurata äänikirjoja, mikä ilmeni palautteesta. Lyhyempi proosa, vaikkakaan ei selkokielineen, näytti sopivan hyvin ainakin tälle ryhmälle. En havainnut kuuntelutilannetta tarkkaillessani samanlaista keskittymiskyvyn herpaantumista, kuin ensimmäisellä lukupiirikerralla *Nikolai Tasihinin yleistä saunaa* kuunneltaessa. Lukupiiriläiset kokivat myös *Havun takana* ja *Elämää vanhassa Oulussa* -kirjojen lukijat hyvin selkeiksi. Aiheeseen liittyvän musiikin kuuntelu toimi myös hyvin ja oli ryhmäläisille mieleinen ja tärkeä osa lukupiiri tapaamisen ohjelmaa. Lopuksi kahviteltiin ja keskusteltiin vapaasti. Muistutin lukupiiriläisiä vielä siitä, että seuraava lukupiiritapaaminen olisi viimeinen kerta.

4.6 Neljäs lukupiiritapaaminen: teemana selkokirjat

Viimeinen lukupiiritapaaminen pidettiin keskiviikkona 20.11.2013 asumispalveluyksikön kerhotilassa. Tapaaminen päästiin aloittamaan hiukan suunniteltua myöhemmin, koska yksi ryhmän jäsen oli myöhässä ja halusimme odottaa häntä. Orientaatio osuus ja kuulumisten vaihto jäi lyhyeksi, niinpä siirryimme suoraan kirjailijan esittelyyn ja kirjan kuunteluun. Esittelin kirjailijarakennusmestari Vesa Ämmälän ja hänen selkonovellikokoelmansa *Pieni hiljainen mies*. Kuuntelimme kirjan kahdeksasta novellista kaksi: *Auttavainen rekkakuski* sekä *Joulukuusta hakemassa*. Kuunteluiden jälkeen keskustelimme kirjasta.

Auttavainen rekkakuski -tarinan kesto oli yli 18 minuuttia. Tarinassa kuvattiin rekkakuskin poikkeuksellista työpäivää. Tarinan päähenkilöinä olivat rekkakuski ja raskaana oleva nainen. Tarinan kuuntelun jälkeen keskustelu oli pienen alkusysäyksen jälkeen spontaania. Vaikka tarina kuunneltiin kerralla taukoja pitämättä, lukupiiriläiset pystyivät keskittymään tarinaan hyvin. Lukupiiriläiset keskustelivat omista tarinan aiheeseen liittyvistä kokemuksistaan hyvin rohkeasti. Keskustelu sisälsi aiempaa enemmän lukupiiriläisten oma-aloitteista viittaamista kuunneltuun tarinaan.

Joulukuusta hakemassa -kertomus kuvasi isännän ja emännän jouluvalmisteluja sekä kohtaamista kuusivarkaiden kanssa. Valitsin tämän tarinan kuunneltavaksi joulun ollessa jo lähellä. Kertomuksessa käsitellyt moraaliset kysymykset herättivät runsaasti keskustelua. Yleinen jouluaiheinen keskustelu oli myös vilkasta.

Selkokirjaa kuunneltaessa ryhmäläiset jaksoivat keskittyä suhteellisen pitkäänkin tarinaan hyvin. Keskustelua ohjatessa huomasin myös osallistujien muistavan paremmin tarinoiden tapahtumia. Keskustelu oli edelleen konkreettista, mutta ryhmäläiset löysivät aiempaa itsenäisemmin yhteyksiä kirjan tapahtumien ja oman elämänsä välillä.

Palautteessa tuli esiin, että sekä kirja- että tarinavalinnat olivat onnistuneita. Tarinan seuraaminen oli lukupiiriläisten mielestä helppoa. Myös äänikirjassa kuultua lukijaa keuhuttiin. Tapaamisen yleinen tunnelma oli rento. Äänestyksen yhteydessä huomasin, että lukupiiriläiset uskalsivat äänestää aiempaa itsenäisemmin. Aikaisemmin seurattiin enemmän muiden mielipidettä.

Palautteen jälkeen teimme toiminnallisessa osassa joulukortteja. Loppukahvin aikana yksi lukupiiriläisistä lausui myös itse tekemänsä jouluaiheisen runon. Lopuksi jaettiin kaikille vielä todistukset

lukupiiriin osallistumisesta (liite 5). Viimeinen kerta oli lukupiiriläisille haikea ja jatkoa lukupiirille toivottiin.

5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Äänikirjalukupiirin toteuttaminen oli mielestäni opettavainen kokemus. Koska opinnäytetyön toiminnalliseen osaan käytettävä aika oli rajallinen, en voinut käyttää liikaa aikaa ryhmäläislähtöiseen kirjavalintaan. Halusin sisällyttää lukupiirissä kuunneltaviin kirjoihin aiheiltaan hyvin erilaista kirjallisuutta, jotta jokainen ryhmäläinen löytäisi ainakin yhden aiheen, joka kiinnostaisi juuri häntä. Muita kirjavalintoihin vaikuttaneita syitä olivat tilaajan (Celia) vinkkilistojen (liite 1) mahdollisimman kattava hyödyntäminen. Opinnäytetyön kehitysvammaisuutta käsittelevässä luvussa toin esille kehitysvammaisen henkilön muistin ja sen erityispiirteet. Asumispalveluyksikön ohjaajilta sain myös tietoa, joka kannusti lyhyiden tarinoiden suosimiseen.

Koska halusin lukupiirin aineisto-otannasta mahdollisimman laajan, pyrin hyödyntämään tilaajan vinkkilistoja kattavasti. Äänikirjojen kuuntelutilanteita seurattessani ja lukupiiriläisiltä saadun palautteen perusteella vinkkilistat olivat hyvin koottuja. Vinkkilistoilta valitsemistani kirjoista, ainoastaan *Hietamiehen Nikolai Tasihinin yleinen sauna* oli lukupiirin muuta aineistoa selvästi vaikeampi. Vinkkilistoja oli helppo käyttää aineistovalintaan, koska Celia on esitellyt teokset hyvin. Toisaalta listoilta valitsemani kirjat ilmensivät kuuntelutilanteissa hyvin luvussa 3 esiteltyä kehitysvammaisen henkilön lukemisvalmiuksia. En kuitenkaan pidä huonona sitä, että valitsin vinkkilistoilta myös muita kuin selkokirjoja. Kaiken kaikkiaan vinkkilistojen tarjonta on mielestäni tarpeeksi laaja ajatellen esimerkiksi äänikirjalukupiiritoiminnan jatkamista.

Lukupiiriä ohjatessani pyrin tekemään kokoontumistilanteen kehitysvammaisen muistille mahdollisimman miellyttäväksi. Kirja-katkelman jälkeen kertasin sen tapahtumia ja annoin itse konkreettisen esimerkin keskustelun mahdollisesta suunnasta. Ensimmäisellä sauna-teemaisella lukupiiritapaamisella keskustelua syntyi verrattain vähän itse kirjan tapahtumista johtuen Hietamiehen käyttämän kielen vaikeudesta. Sen sijaan keskustelimme henkilökohtaisista saunakokemuksista. Keskustelua ohjatessani esitin yhden keskustelunaiheen kerrallaan kysymysten ketjuttamisen sijaan. Tämä osoittautuikin toimivaksi ratkaisuksi ja lukupiiriläisten oli helppoa seurata keskustelua ja ottaa siihen osaa.

Jokaiselle lukupiiritapaamiselle aikaa oli varattu kaksi tuntia. Tämä piti sisällään kuulumisten vaihdon, edellisen tapaamisen kertauksen, kirjojen kuuntelun, aiheeseen liittyvän keskustelun,

toiminnallisen osan, palautteen keräämisen ja loppukahvit. Kaksi tuntia oli mielestäni sopivan pituinen aika. Vaikka kaksi tuntia pääsääntöisesti riittikin, ohjaajan on syytä huomioida mahdolliset aikataulumuutokset. Kehitysvammaisten ajantaju voi olla erilainen. Esimerkiksi eräs lukupiiriläisistä myöhästyi kahdesta lukupiiritapaamisesta. Hän oli juuri ennen lukupiirin alkamista aloittanut kotitöiden tekemisen. Tämänkaltaiset odottamattomat tilanteet vaikuttavat lukupiirin aikatauluihin. Aikataulumuutokset edellyttävät lukupiirin ohjaajalta mukautumista muuttuviin tilanteisiin. Ohjaajan on syytä varata joustovaraa suunnitelmiinsa. Runo-teemaisella lukupiiritapaamisella jouduin jättämään pois joitakin runoja, jotka oli alun perin tarkoitus kuunnella.

Toiminnallinen osuus lukupiiritapaamisissa voi olla muutakin kuin runojen tekemistä, vaikka aleatorinen kirjoittaminen oli piiriläisille mieleinen. Toiminnallinen osuus voi esimerkiksi olla aiheeseen liittyvän musiikkikappaleen kuuntelu. Musiikin valinnassa kannattaa suosia tunnettuja kotimaisia artisteja. Toteuttamassani kehitysvammaisten lukupiirissä musiikki toimi toiminnallisena osana oikein hyvin, se aktivoi ja yhdisti piiriläisiä. Piiriläiset tunnistivat musiikin esittäjän ja lauloivat kappaleen mukana.

Lukupiirin ohjaajan kokemusten perusteella kirjavalinnat voisivat olla enemmän ryhmälähtöisiä. Käytännössä tämä tarkoittaa lukupiiriläisten omien suosikkien sisällyttämistä lukupiirikirjallisuuteen. Lukupiirikirjoihin voi mielestäni sisällyttää myös joitain nuorten romaaneja, joiden kuuntelu onnistuu, kun lukeminen jaksetaan ja pidetään taukoja. Omat lukupiiriläiseni olivat itse kiinnostuneempia runoista ja lyhyistä tarinoista. Kehitysvammaisten lukemistottumuksia ei myöskään ole tutkittu merkittävästi ja niinpä jouduin päättämään asioita palauteäänestysten tuloksista.

Tekemieni havaintojen mukaan toiminnallisuus on ryhmää ohjattaessa olennainen osa kehitysvammaisten lukupiiritointia. Se ei ole pääosassa, mutta auttoi rytmittämään lukupiiritapaamisia ja pitämään yllä ryhmäläisten mielenkiintoa. Valitsin toteutustavaksi rakentaa lukupiiritapaamisen tietyn teeman ympärille, kuten sauna, paikallishistoria tai selkokirjat.

Kokonaisuutena onnistuin mielestäni kohtuullisen hyvin kirjavalinnoissani. Ääripäiksi muodostui Heikki Hietamiehen *Nikolai Tasihinin yleinen sauna* ja toisaalta Vesa Ämmälän *Pieni hiljainen mies*. *Tasihinin* kieli osoittautui mielestäni lukupiiriläisille liian vaikeaksi ja se ilmeni tarinan muistamisen vaikeutena. *Pieni hiljainen mies* taas on selkokirja. Siksi se oli lukupiiriläisille helpommin seurattava ja he muistivat hyvin tarinan tapahtumia. *Tasihinin* valitsin lukupiirikirjallisuuteen ai-

heen vuoksi, mutta myös vertaillakseni erilaista kirjallisuutta ja sen toimivuutta äänikirjalukupiirissä.

Celian vinkkilistoja täydentämiseen voi käyttää Tom Fishin *NCBC*-kirjan mainitsemia kirjoja, kuten nuorten kirjoja. Selkokirjoja julkaistaan verrattain vähän, joten kehitysvammaisten lukupiiritoiminnan tulevaisuuden kannalta voi olla hyvä asia laajentaa lukupiirissä käytetty aineisto nuorten kirjoihin. Nuorten kirjojen ilmaisu on lähempänä selkokirjojen ilmaisua. Omien havaintojeni mukaan kehitysvammaisten on vaikea keskittyä Heikki Hietamiehen *Nikolai Tasihinin yleisen saunan* kaltaiseen tavalliseen proosaan. Tarinan seuraaminen ja sen tapahtumien mieleen palauttaminen koettiin vaikeaksi *Tasihinin* tapauksessa. Keskustelu ei myöskään ollut yhtä syvällistä, kuin selkokirjasta keskusteltaessa. Äänikirjojen käyttö kehitysvammaisten lukupiirissä on yksi mahdollisuus, mutta koska kehitysvammaisuuteen saattaa liittyä oheisvammoja, kuten kuulon alenema kannattaa tämä huomioida kehitysvammaisille suunnatun lukupiirin kirjaformaatin valinnassa.

Yksi huomioitava asia on myös lukupiirin mainostaminen ja lukupiiriläisten valinta. Ajan puutteen vuoksi turvauduin kehitysvammaityön ammattilaisiin ja annoin heille lukupiiri- ja kehitysvammaisten viriketoiminnan mukaiset ohjeet ryhmäkoosta. En ollut muutoin mukana ryhmäläisten valintaprosessissa.

Omat ohjaajan taitoni kehittyivät lukupiiritapaamisten aikana. Aluksi olin jännittyneempi ja pyrin ohjaamisessani hakemaan turvaa kaavoista. Ajan kuluessa tyylini kuitenkin muuttui rennommaksi ja varmuus lisääntyi. Minulle jäi myös aikaa tarkkailla tilannetta ja lukupiiriläisten reaktioita. Opin myös havainnoinnin kautta kehitysvammaisten kanssa toimimisesta ja heidän ohjaamisestaan. Vaikka kehitysvammaisten ohjaamiseen liittyy erityispiirteitä, ei minun opiskelijanakaan ollut ylivoimaista ohjata lukupiiriä. Ohjaamani ryhmä oli avoin ja kannustava. Ryhmäläisten kanssa toimiminen oli helppoa, koska kaikki olivat sitoutuneet ryhmään ja tietoisia ryhmän tarkoituksesta.

Lukupiirin ohjaajan on syytä huomioida kehitysvammaisten tunneherkkyys. Tunteet voivat nousta pintaan, jos kuunnellun kirjan aihe koskettaa lukupiiriläistä henkilökohtaisella tasolla. Tunnereaktion voi myös laukaista toisen lukupiiriläisen kiirehtiessä kertomaan toisen mieleen nousseet ajatukset. Ohjaaja voi kuitenkin varautua tähän jakamalla puheenvuoroja vaihtelevassa järjestyksessä ja puuttamalla monologitilanteisiin. Toisaalta huomasin, että lukupiirikirjojen aiheet voivat käsitellä myös vakavia asioita, kuten kuolemaa (esimerkiksi Eeva Heilalan *Milka ja minä leikimme* –runo teoksessa *Ikkunasta avautuu maailma*). Runosta syntyneessä keskustelussa käsiteltiin hau-

tajaisia ja niiden herättämiä tunteita ja hautaamisen merkitystä. Mahdollisia tunnereaktioita ei kuitenkaan kannata pelätä etukäteen, koska kirjallisuudella on taipumus herättää tunteita. On silti tärkeä muistaa, että lukupiiritoiminta ei ole kirjallisuusterapiaa. Esimerkiksi kuolema ja vanheneminen oli lukupiiriläisille yhteinen arkinen aihe, jonka sivuuttaminen olisi tuntunut teennäiseltä. Aiheesta keskusteltiin, koska lukupiiriläisillä oli siihen sanottavaa.

Opinnäytetyötä tehdessäni opin raportin kirjoittamisen lainalaisuuksia sekä asiantuntijaviestintää. Huomion arvoinen asia oli myös toiminnallisen opinnäytetyön raportointiin liittyvä ajankäyttö ja esimerkiksi asioiden tuore raportointi, ettei tärkeä asia unohdu. Toisaalta myös etäisyyden ottaminen ja tauon pitäminen helpotti raportin kielivirheiden tarkastamista. Opin myös tekemään lähdeluettelon ja käyttämään tekstiviitteitä.

Lukupiirin jatkokehitysmahdollisuuksia nousi mieleeni useita. Lukupiiriä voitaisiin markkinoida aiempaa tehokkaammin. Tietoa piirin toiminnasta voitaisiin levittää laajemmin. Myös yleiset kirjastot voitaisiin ottaa lukupiiritoimintaan mukaan. Lukupiiri kertojen määrää voitaisiin lisätä, koska lukupiiriläiset pitivät lukupiiristä niin paljon. Kirjavalinnoissa voitaisiin ottaa huomioon lukupiiriläisten omia kirjavalintoja, mikäli toiminta jatkuu pitempään. Opinnäytetyöni aikaresurssit rajoittivat kirjallisuuden valintaan käytettävän ajan määrää. Lukupiirin toiminnalliseen osaan voitaisiin kytkeä eräänlainen kulttuuripolku, jossa vierailtaisiin kirjan tapahtumapaikoissa.

Kokonaisen kirjan kuuntelua äänikirjalukupiirissä voisi myös kokeilla. Kuuntelu tulisi jakaa osiin esimerkiksi luvuittain useammalle tapaamiskerralle. Tällainen toimintamalli edellyttää useampaa lukupiiritapaamista kuin opinnäytteeni puitteissa oli mahdollista. Mielestäni erityisryhmien äänikirjalukupiiriin sopivia kokonaan kuunneltavia kirjoja voisivat olla tietyt lasten- ja nuortenkirjat, jotka soveltuvat myös aikuisille. Itselläni tuli mieleen esimerkiksi Roald Dahlin *Kekseliäs kettu* sekä Eduard Uspenskin *Fedja-setä*-sarja. Äänikirjalukupiiriä voisi jatkossa kehittää yhteistyössä paitsi Celian myös Kehitysvammaliiton kanssa. Koska opinnäytetyöni on toiminnallinen eikä tutkimus, en voi esittää vinkkilistojen toimivuudesta muita havaintoja, kuin lukupiirissä käytettyjen kirjojen osalta. Vinkkilistojen laajemmän palautetutkimuksen voisi mielestäni yhdistää osaksi laajempaa kehitysvammaisten ihmisten lukutottumustutkimusta.

Äänikirjalukupiiristä voisi mielestäni kehittyä Celian ja Kehitysvammaliiton yhteinen hanke. Käytin tietoperustan ja lukupiirin suunnittelun lähteenä Tom Fishin *Next Chapter Book Club*-teosta.

Mielenkiintoinen kehittämis ehdotus olisi mielestäni *NCBC*-kirjassa kuvatun koulutustoiminnan järjestäminen Suomessa.

Huomasin selkeimmin lukupiirin onnistuneen, kun eräs lukupiiriläinen ilmoitti kuunnellun kirjan käsittelyn jälkeen lainaavansa kyseisen kirjan lähikirjastosta. Tämä osoitti mielestäni hyvin lukupiirille asettamani lukuharrastuksen tukemisen ja siihen kannustamisen onnistumisesta.

LÄHTEET

Ahola, S. 2013. Lukupiirien aika. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Celia 2010. Toimintakertomus 2009. Helsinki: Celia.

Celia 2013. Celia-kirjasto. Kirjallisuutta ja tietoa lukemisesteisille. Hakupäivä 28.5.2013
<http://www.celia.fi/>.

Ervasti, K. 2009. "Mä oon aina halunnut jonkun tällaisen ryhmän!" – kirjoitelma lukupiireistä ja lukupiirejä vetävistä kirjastolaisista. Teoksessa K. Hypén (toim.). Kirjasto 2010. Lukijat, tekstit ja verkko. Helsinki: BTJ Finland Oy. 52-88.

Fish, T., Rabidoux, P., Ober, J. & Graff, V.L.W. . 2009. Next Chapter book club: A model community literacy program for people with intellectual disabilities. Bethesda, Woodbine House.

Hapuli, R. 2010. Lukija tarttuu kirjaan. Teoksessa J. Matero, R. Hapuli & N. Koskivaara. Lukupiiri-kirja. Helsinki: BTJ-kustannus. 36-45.

Hintsala, S. 1997. Tuettua vuorovaikutusta. Selkoryhmän ohjaajan opas. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Hintsala, S. & Kartio, J. 2002. Tuettua vuorovaikutusta – ohjeita selkoryhmien ohjaajille. Teoksessa H. Virtanen. Selko-opas. Helsinki: Kehitysvammaliitto. 83-101.

Jacobsohn, R. W. 1998. The reading group handbook. Everything you need to know to start your own book club. Revised edit. New York: Hyperion.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. 5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Koskivaara, N. 2010. Lukupiireissä harjoitetaan kirjallisuuden kansanvaltaa. Teoksessa J. Matero, R. Hapuli & N. Koskivaara. Lukupiirikirja. Helsinki: BTJ-kustannus. 170-179.

Kulkki-Nieminen, A. 2002. Selkokielen ja yleiskielen eroista. Teoksessa H. Virtanen (toim.). Selko-opas. Helsinki: Kehitysvammaliitto. 33-45.

Kylén, G. 1990. Kehitysvammaiset ja ymmärrys. 2. painos. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Laukka, M. 2002. Havainnoista selkokuvaan – kuvanlukemisen aakkosia. Teoksessa H. Virtanen (toim.). Selko-opas. Helsinki: Kehitysvammaliitto. 47-53.

Numminen, H. 2006. ”Muisti ja lukeminen” . Teoksessa L. Leskelä & H. Virtanen. Toisin sanoen: selkokielen teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Kehitysvammaliitto 32-35

Ratia, T. 2010. ”Mielen lehtevät sanat”: lukupiiri kirjastossa. Teoksessa J. Matero, R. Hapuli & N. Koskivaara. Lukupiirikirja. Helsinki: BTJ-kustannus. 180-192.

Suomisanakirja – ilmainen sivistyssanakirja. 2013. Hakupäivä 11.6.2013
<http://www.suomisanakirja.fi/>.

Vilka, H. & Airaksinen, T. Toiminnallinen opinnäytetyö. 2003. Helsinki: Tammi.

Vinni, I. 1998. Tekstistä selkoa. Kehitysvammaisten aikuisten selkokielisten ja yleiskielisten tekstien ymmärtäminen. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Virtanen, H. 2002. Selkokielen määritelmä, tarve ja käyttäjäryhmät. Teoksessa H. Virtanen (toim.). Selko-opas. Helsinki: Kehitysvammaliitto. 7-21.

Virtanen, H. 2006. Selkokirjoista selkokieleen. Tapahtui vuosina 1981-1990. Teoksessa L. Leskelä & H. Virtanen (toim.) Toisin sanoen. Selkokielen teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. 87-103.

Yliviitala, S. & Suutari, H. 2011. Ohjauksen monet kasvot: Kehitysvammaisten henkilöiden ohjaaminen työ- ja päivätoiminnassa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali-alan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

LIITTEET

Liite 1: Vinkkilistat

Liite 2: Kirjaesittelyt

Liite 3: Aineistokohtaiset keskustelut

Liite 4: Aleatorisen runon alkuperäisartikkelit

Liite 5: Diplomi

Selkeää ja helposti ymmärrettävää luettavaa

Vinkkilistaan on koottu hyvin lyhyitä ja selkeitä kirjoja. Selkokirjojen lisäksi listalla on lasten- ja eläinkirjoja. Niiden sisällöt käsittelevät asioita konkreettisella tasolla.

Huumoria

MÄKI, Harri István

Rikkaat ritarit [selkokirja] / Harri István Mäki ; lukija Maija-Liisa Ström, 3 h 10 min

Hevimiehet Kiisseli ja Johannes tekevät aikansa kuluksi itselleen aidot hevisankareiden asut. Kalman ja Tiikeriviitan hahmot ovat syntyneet. Kiisselillä ja Johanneksella on tarkoitus päästä loppukesästä Joensuun hevikaraoken festareille.

300208

KIISKINEN, Jyrki

Jänis ja Vanki saavat kännykän / Jyrki Kiiskinen ; lukija Tuomo Holopainen, 1h 23 min

Metsässä on meteliä, heinikosta kuuluu pörinää ja pirinää. Liikkeellä on kännykkäkauppias. Kännykkäkuume leviää ja pian Jänikselläkin on taukoamatta soiva härveli. Vain Vanki osaa pitää päänsä kylmänä.

290056

MÄKELÄ, Hannu

Herra Huu pitää ravintolaa / Hannu Mäkelä ; lukija Outi Vuoriranta, 5 h 2 min

Herra Huu ei saa eläkettä eikä isoisan matkalaukussa ole kultahippustakaan jäljellä. Metsän väen ehdotuksesta Herra Huu perustaa ravintolan kotiinsa. Ravintola käynnistyy vauhdikkaasti, mutta tarjoiltu ruoka ei maita asiakkaille. Onneksi paikalle saapuu taitava kokki. Herra Huu saa myös toisen yllättävän vieraan.

292195

PARKKINEN, Jukka

Karhukirjeitä Karvoselle / Jukka Parkkinen ; lukija Tomi Suni, 1 h 31 min

Karhulapsi Otso on päässyt Amalia-tätinsä hoitoon Karhumäkeen. Täti on hauska ja suurpiirteinen ja järjestää Otsolle ohjelmaa joka päiväksi.

248891

Jännitystä

AARNITAIVAL, Saraleena

Kirjailijan murha [selkokirja] / Saraleena Aarnitaival ; lukija Maija-Liisa Ström, 1 h 22 min

Kustavin lämpimässä kesässä tapahtuu kylmäverinen murha. Kirjastonjohtaja ja kirjailija Kari Puro löytyy kuolleena työpaikaltaan. Kirjastonhoitaja Anna Maljakova alkaa selvittää tapausta ja joutuu itsekin hengenvaaraan.

267477

MENNA, Jon

Vintti pimeänä / Jon Menna ; lukija Mika Hentunen, 55 min

Komisario Mäkelä ja ylikonstaapeli Laine työskentelevät vähäpätöisten tapausten yksikössä. Poliisit selvittävät aamuvirkun rouva Hammasperän kaatuvan valokuvakehyksen mysteeria.

300711

MÄÄTTÄ, Kaija

Jori ja jännittävät tähtikuviot [selkokirja] / Kaija Määttä ; lukija livo Johansson, 1h 9 min
Jorin opettajan lompakko varastetaan. Jori haluaa isona poliisiksi, ja hän päättää löytää syyllisen.
Jorin apuna on hänen ihastuksensa Ritu. Yhdessä he aloittavat tutkimukset, mutta epäiltyjä on useita.
304768

KIVEKÄS, Ansu

Täysillä metsään / Ansu Kivekäs ; lukija Anssi Rönnqvist , 4 h 13 min
Kasiluokkalainen Otso pelkää, että häntä odottaa huostaanotto parin koltosen vuoksi. Otso lähtee pakosalle ja hyppää junaan, jossa hän törmää toiseen karkulaiseen nimeltä Mikko sekä Jukis Janatuiseen Tipsu-koirineen. Kolmikkoa ja koira odottaa jännittävä seikkailu itärajan syrjäkylillä ja metsissä.
282543

Muita romaaneja ja kertomuksia

ÄMMÄLÄ, Vesa

Pieni hiljainen mies [selkokirja] : kertomuksia / Vesa Ämmälä ; lukija Inkeri Wallenius, 1 h 53 min
Kertomuksia tavallisista miehistä, jotka tekevät ahkerasti työtä ja ovat arkipäivän sankareita.
253767

RAJALA, Pertti

Kit Carsonin muuli [selkokirja] : tarinoita Villistä lännestä / Pertti Rajala ; lukija Tuomo Holopainen, 1 h 27 min
Elämää Villissä lännessä, Yhdysvaltain länsiosassa 1800-luvun lopulla. Tarinoissa seikkailevat lännessankarit, kullankaivajat ja tutkimusmatkailijat.
186255

RAKKAUS - tulista ja lempeää [selkokirja] / toim. Pertti Rajala ; lukija Maaria Seppänen, 1 h 4 min
Kirjoitukset on koottu eri-ikäisiltä kehitysvammaisilta. Kirjoittajat ovat käsitelleet rakkautta hyvin laaja-alaisesti ja monimuotoisesti.
186093

CACCIATORE, Raisa

Ystävyys on ykkönen / Raisa Cacciatore, Helena Häkkinen ; lukija Anu Vilhunen, 3 h 26 min
Labradorinnoutajat Dina ja Polo ystäväystyvät aran moniroituksen Begi-koiran kanssa. Yhtäkkiä Begi kuitenkin katoaa ja koirat joutuvat jännittäviin seikkailuihin.
300949

MIKKANEN, Raili

Histamiini ja Koni Alakulo / Raili Mikkonen ; lukija Susa Saukko, 37 min
Pienet marionettihevokset Histamiini ja Titiina lauleskelevat iloisina, kunnes tapaavat murheellisen Koni Alakulon ja päätyvät Surujen suolle. Onneksi Koni Alakulon päähän putkahtaa heidät kaikki pelastava onnellinen ajatus.
290090

Tietokirjoja

SAMELA, Seija

Mennään metsään [selkokirja] : tunnelmakuvia suomalaisesta metsästä / Seija Samela, Juha Samela ; lukija Inkeri Wallenius, 1 h 1 min

Kirja on tunnelmallinen kuvaus suomalaisesta metsästä, sen kasveista ja eläimistä. Metsä on paikka, jossa voi hiljentyä mutta siellä voi myös kokea paljon.

297465

RAJALA, Pertti

Aikojen alusta nykyaikaan [selkokirja] : Euroopan ja maailman historiaa selkokielellä / Pertti Rajala ; lukija Aulikki Lehtimäki-Ristoja, 4 h 37 min

Perustiedot maailmanhistoriasta eli kertomus Euroopan ja muiden maanosien suurista muutoksista ennen meidän aikaamme.

256508

SAINIO, Ari

Paavo Nurmi, Lasse Viren, Marja-Liisa Kirvesniemi, Susanna Rahkamo, Petri Kokko, Jari Kurri ja Mika Häkkinen. Kirjassa esitellään heidät ja heidän saavutuksensa. Suomalaisia urheilijoita [selkokirja] / Ari Sainio ; lukija Tauno Pajukallio, 3 h 16 min

186267

RIPLEY, Catherine

Miksi? : vastauksia kysymyksiin luonnosta, tieteestä ja ympäröivästä maailmasta / Catherine Ripley ; [suom. Ville Wahlbeck] ; lukija Reijo Hukkanen, 1 h 16 min

Miksi kastemadot tulevat sateella esiin? Miksi tähdet tuikkivat? Miksi vatsa murisee? Hauskalla tavalla opettava kirja tarjoaa vastauksia jokapäiväisiin mysteereihin. Mukana on lasten kysymyksiä koskien mm. luontoa, eläimiä ja arkielämää kaupasta keittiöön.

287958

SAMELA, Seija

Neljä vuodenaikaa [selkokirja] / Seija Samela ; lukija Ursula Uotinen, 54 min

Kirja kuvaa vuodenaikojen vaihtelua kasvien ja hyönteisten kera.

271398

Runoja ja loruja

ITKONEN, Jukka

Aakkoslammas loksuhammas / Jukka Itkonen ; lukija Maija-Liisa Ström, 17 min

Uuden ajan runoaapinen hulluttelee jännittävien kirjainten viidakossa.

283232

ITKONEN, Jukka

Käpälämäki : kuonokkaita, suomukkaita ja siivekkäitä runoja / Jukka Itkonen ; lukija Inkeri Wallenius, 1 h 3 min

Runoja kissoista, kaloista, linnuista ja koirista. Opaskoira vakuuttaa: Voitte kysyä minulta mitä vaan, minä kyllä pystyn neuvomaan, koska olen opaskoira.

206347

RUOHONEN, Laura

Yökyöpelit / Laura Ruohonen ; lukija Esa Pakarinen jr., 18 min

Agenttinerö Naru, Pullakeisari, Uneton Nonna ja muut yökyöpelit kulkevat öisissä puuhissaan leikkisissä hölynpölyrunoissa.

243711

Eläinkirjoja

BRIGHT, Michael

Karhut ja pandat / Michael Bright ; suom. Iiris Kalliola ; lukija Irma Koskinen, 1h 50 min

Tietoa ja tarinoita metsän kuninkaasta, Pohjois-Amerikan harmaakarhusta Kiinan syrjäisten seutujen isopandaan.

217792

DIXON, Dougal

Dinosaurukset : hyvät, pahat ja rumat / Dougal Dixon ; David Lambert ; suom. Ilkka Rekiaro ; lukija Raila Hämäläinen, 2 h 32 min

Kirjassa tutustutaan dinosauruksiin ja hirmuliskoihin, niiden syntyperään, elintapoihin, fossiilistumiseen ja ratkaistaan arvoitusta miksi ne katosivat.

217559

KISSANPENNUT / lukija Ursula Uotinen, 41 min

Kirja tutustuttaa lapset kissanpentujen maailmaan.

217877

Lyhyttä ja leppoisaa: lukuvinkejä lyhyitä kertomuksia ja muisteluksia kaipaaville

Vinkkilistaan on koottu lyhytkestoisia kotimaisia kirjoja. Aihepiireinä on huumoria, muisteluksia, ja sukutarinoita. Kirjat voisivat sopia erityisesti muistivaikeuksista kärsiville vanhuksille, jotka eivät jaksa keskittyä pitkiin teksteihin.

Maaseutua

ALANKO, Anna-Liisa

Maan korvessa : maalaiselämää 1940-luvulla / Anna-Liisa Alanko ; lukija Irma Koskinen, 3h 32 min

Lämminhenkiset tarinat sukuyhteisön arkielämästä ja juhlahetkistä sota-ajan Suomessa on kuvattu lapsen näkökulmasta.

268519

HEILALA, Eeva

Ikkunasta avautuu maailma / Eeva Heilala ; lukija Tuula Kojo, 58 min

Maailmaa tarkkailevan runoilijan selkeitä ja osuvia runoja ikääntymisestä, naisen elämästä, maaseudusta ja sen arjesta, sekä maaseudun ja yhteiskunnan muutoksesta.

294384

KATAINEN, Eine

Villen kaunis Kaisa : 1905-1999 / Eine Katainen ; lukija Soila Wardi, 6 h 3 min

Kaisa muistelee elämänsä kipeitä ja onnellisia vaiheita lapsuusvuosista lähtien, kovaa työtä maaseudulla ja ponnistelua perheen eteen köyhissä oloissa. Lämpimästi kuvattu naiskohtalo heijastelee monen suomalaisnaisen elämää.

269012

KELLOKUMPU, Helmi

Havun takana : kertomuksia / Helmi Kellokumpu ; lukija Arja Finne, 3 h 52 min

Tarinoita pohjoisten kylien asukkaista. Sodan ajan ja heti sen jälkeiset tapahtumat kuljettavat pohjoisen ihmisiä leivän perässä.

176372

RANTA, Sirkka-Liisa

Tupa / Sirkka-Liisa Ranta ; lukija Raimo Herkman, 3 h 1 min

Tupa on monelle muistojen paikka. Siihen yhdistyvät lämpö ja tuoreen leivän tuoksu. Maaseutu muuttuu, mutta tupa kestää uudistukset ja ajan kulumisen.

134558

Huumoria

HIETAMIES, Heikki

Nikolai Tasihinin yleinen sauna / Heikki Hietamies ; lukija Kaukovaalta Yläne, 5 h 30 min

Hersyviä tarinoita entisajan saunasta, joka lämpeni kuudesti viikossa.

135312

HUOVINEN, Veikko

Naiset on kultia / Veikko Huovinen ; lukija Mika Nuojua, 4 h 19 min

Humoristin luotettava kuva suomalaisesta naisesta lähes neljänkymmenen vuoden ajalta.

247711

VANHAN ajan kaskut : vitsejä 1900-1950-luvuilta / toim. Antero Raevuori ; lukija Ursula Uotinen, 2 h 32 min

Nostalginen kokoelma vitsejä, jossa näkyy oman aikansa kuva. Kaskut on koottu vanhoista pila-lehdistä naurattamaan niin vanhempaa kuin nuorempaa ikäpolvea.

271241

Pakinoita

BLOM, Torsti

Oskari ja Hulda : pakinoita / Torsti Blom ; lukija Aimo Laurivuori, 4 h 39 min

Pakinasarja maalta kaupunkiin muuttaneesta avioparista.

177898

LEVENGOOD, Mark

Niin pieni ihmissydän on / Mark Levengood ; suom. Mirja Hovila ; lukija Mika Suikkanen, 2 h 46 min

Lyhyissä kirjoituksissa Levengood kuvaa hyväntuulisesti elämänpiiriään ja kokemuksiaan. Hän havainnoi omaperäisesti pieniä arkisia tapahtumia ja pohdiskelee elämän keskeisiä kysymyksiä viisaasti.

248373

Lapsuutta

LÖYTÖRETKI lapsuuteen / toim. Heli Karjalainen ; lukija Pirkko Aarnio, 5 h 35 min

Tunnetut suomalaiset palaavat varhaisvuosiinsa, hetkiin jolloin kokemukset olivat vielä tuoreita ja aitoja. Mukana on humoristisia kertomuksia, haikeita tuokiokuvia ja syvällisiä pohdiskeluja.

178641

LOUKKOLA, Maija

Elämää vanhassa Oulussa / Maija Loukkola ; lukija Raila Hämäläinen, 1 h 27 min

Muisteluksia 1900-luvun alkupuolen oululaisesta elämänmenosta.

139241

HAAVIO, Jaakko

Ilatarinoita : kolmekymmentä tarinaa lapsenlapsenlapselleen Ida Katariinalle / Jaakko Haavio ;
lukija Pirkko Paatero, 2 h 50 min
194107

JÄRVENPÄÄ, Leena
Muistoa minulta pyysit / Leena Järvenpää ; lukija Päivi Kangas, 1 h 9 min
Muistovärssyjä vuosisadan alusta nykypäiviin saakka.
217036

Romantiikkaa

NYYRIKKI : 1-4/2013

Viihdelukemisto sisältää koskettavia ja romanttisia tarinoita, joissa avautuu elämän koko kirjo.
305285

Lemmekkaitä klassikkoja

AGAPETUS

Aatamin puvussa ja vähän Eevankin : kevyt romaani / Agapetus ; lukija Tauno Pajukallio, 4 h 28
min

Vauhdikas romaani kolmen miehen kesäisistä kummelluksista.

237504

FORSTER, E. M.

Hotelli Firenzessä / E. M. Forster ; suom. Hanna-Liisa Timonen ; lukija Soila Wardi, 9 h

Iki-ihana rakkauskertomus hyvin kasvatetun englantilaistyön ensimmäisestä Italian-matkasta.

125341

HAN, Suyin

Päivien kimallus / Suyin Han ; suom. Marja Niiniluoto ; lukija Raila Hämäläinen, 20 h

Romaani kuvaa kiinalaissyntyisen lääkärin ja amerikkalaisen lehtimiehen välistä rakkautta 2.
maailmansodan aikana.

117975

MONTGOMERY, L. M.

Hedelmätarhan Kilmeny / L. M. Montgomery ; suom. Sisko Ylimartimo ; lukija Pinja Flink , 4 h 34
min

Prinssi Edwardin saarella opettajan sijaisena toimiva Eric löytää kävelyretkellään hylätystä he-
delmätarhasta nuoren naisen. Tuntematon tyttö on Kilmeny Gordon, joka viettää eristettyä elä-
mää sukulaistalossaan. Eric ryhtyy selvittämään Kilmenyn syntyperän salaisuutta, mutta eteen
kasaantuu monenlaisia ongelmia.

289719

NUOLIVAARA, Auli

Paimen, piika ja emäntä. 1 / Auli Nuolivaara ; lukija Inkeri Vauhkonen, 9 h 48 min

Romaani vie lukijan 1850-luvun maalaisympäristöön ja kuvaa pienen paimentytön vaiheita piista
emännäksi.

170668

osa 2: 170672

POLVA, Anni

Vihaan hameväkeä / Anni Polva ; lukija Sinikka Mäkinen, 10 h 7 min

Sairaanhoitajattaren ja suuren maalaistalon isännän rakkaustarina.

128589

RUCK, Berta

Seitsemän vuotta Raakelin tähden / Berta Ruck ; suom. Katri Kotkavuori ; lukija Ritva Vepsä, 10 h 3 min

Ennustajaeukko lupasi Gwenille ihanan avioliiton, kosijakin on, mutta kihlauksen tielle ilmaantuu kaikenlaisia esteitä.

171519

RUNA

Erämaan pappi / Runa ; lukija Raila Hämäläinen, 8 h 6 min

Vanhanajan harrashenkinen rakkausromaani korpiseudun papista ja tukholmalaisesta aatelisneidosta. Osa 1/3.

177376

SMITH, Dodie

Linnanneidon lokikirja / Dodie Smith ; suom. Marja Helanen-Ahtola ; lukija Irma Koskinen, 16 h 20 min

Mortmainin värikäs perhe asuu vanhassa, rappeutuneessa linnassa. Cassandra haaveilee kirjailijanurasta ja kokee ensirakkauden hurman.

196660

TIITUS

Rakkaus on nopeampi Piironen päsäkin : kertomus Korpivaaran Tutjunpohjaan tulleesta miljoonaperinnöstä / Tiitus ; lukija Salla Aas, 3 h 24 min

238161

TOPELIUS, Zacharias

Linnaisten kartanon viheriä kamari / Z. Topelius ; suom. Ilmari Jäämaa ; lukija Mikko Lauronen, 5 h 39 min

Jännittävä taru kuljettaa keskelle 1800-luvun sadunhoitoista kartanoelämää. Linnaisten synkkä kartano kätkee sisälleen kummituksia, sukujen salaisuuksia ja aatelisneitojen romanttisia haaveita.

282920

VALTONEN, Hilja

Älä nuolaise ennenkuin tipahtaa! : romaani / Hilja Valtonen ; lukija Pinja Flink, 3 h 39 min

Köyhä kaunotar Varpu Vapaa rakastuu komeaan esimieheensä Asser Äyrämöön, joka havittelee puolisokseen perijätärtä. Pikkupaikkakunnan juorumylly seuraa tarkkaan kolmiodraaman käänteitä.

301363

Helmi Kellokummupu: Havun Takana
Heikki Hietamiees: Nikolai Tashinin yleinen sauna
Jukka Itkonen: Kämpälämäki
Eeva Heilala: Ikkunasta avautuu maailma
Vesa Ämmälä: Pieni hiljainen mies.
Maija Loukkola: Elämää vanhassa Oulussa

Havun takana (WSOY 2000) teos on Sallassa syntyneen kirjailijan Helmi Kellokummun historiallinen novellikokoelma, jonka tekstien aiheet liittyvät entisten elämänmuotojen ja arkiaskareiden kuvaamiseen. Mukaan mahtuu niin maataloustöitä, kirkkoherranvaalia kun kansakoulusta karkeamistakin. Tapahtumapaikkana toimii Pohjois-Suomen luonto ja toimijoina ovat kyläyhteisön jäsenet.

Heikki Hietamiehen teos Nikolai Tashinin yleinen sauna (Otava 1984) on hupaisa kuvaus venäjän suomalaisesta Nikolai Tashininista ja tämän perheestä ja heidän ylläpitämästään yleisestä saunasta. Saunalla on kirjassa tärkeä sosiaalinen rooli keskeistä teokselle on ihmissuhteiden käsittely.

Kämpälämäki (Otava 2002) on Jukka Itkosen hauska ja opettavainen eläinaiheinen runokokoelma.

Eeva Heilalan teos Ikkunasta avautuu maailma (Tammi 2012) pureutuu naisen elämään maaseudun muuttuvassa ympäristössä. Teoksessa kuvataan myös luontoa ja vuodenaikojen vaihteita ja elämän muutoksia.

Vesa Ämmälän selkokirja Pieni Hiljainen mies (2008 Kehitysvammaliitto) sisältää novelleja tavallisen ihmisen arjesta. Teoksessa pohditaan muun muassa sukupuolirooleja, ihmisten välisiä suhteita ja arjen sankaruutta.

Maija Loukkolan teos Elämää vanhassa Oulussa (Pohjonen 1996) kuvaa muistelmamuodossa elämää 1900-alun Oulussa. Teos on rakenteeltaan novellimainen.

Itkonen, Jukka: Kämpälämäki

Kysymykset:

Kulkukissan kollivoittoinen aamulaulu:

- o Oletteko aamu- vai iltavirkkuja ?
- o Oletteko syöneet torilla muikkuja tai lettuja ?

Esko-kissa, tietoniekka

- o Tykkäättekö tietovisailuista ?
- o Oletteko pelanneet lottoa ? Ja oletteko te voittaneet jotain ?
- o Oletteko seuranneet formuloita ?
- Kollinjoki-blues
- o Oletteko matkustaneet junalla ? jos olette, niin missä ?
- o Oletteko käyneet Porissa ?

Lohi Ui ohi

- o Tykkäättekö lohesta ruokana ?
- o Oletteko käyneet kalassa esim. mökillä ?
- Valjakkokoira
- o Onko talvella mukavaa?
- o Minkälaisia talvi-harrastuksia teillä on?

Poliisikoira

- o Ovatko polisit ystävällisiä?

Kurjenpöntön rakennusohjeet

- o Oletteko rakentaneet linnunpönttöjä ?
- o Miten ihminen voi auttaa lintuja talvella?
- o Oletteko nähneet kurkia?

Heilala Eeva, Ikkunasta avautuu maisema

Milka ja minä leikimme

- Minkälaisia muistoja teillä on "mummoista"?
- Onko kesäkeitto hyvää
- Onko omia mietteitä hautajaisista?

Mitä olemme velkaa

- Miten olette auttaneet naapurianne ja oletteko saaneet siitä jonkin palkkion?
- Oletteko olleet apuna maataloustöissä?
- Suomen maatalous ja EU? Mitä ovat tukiaiset tarvitaanko niitä?
- Olen joskus huokailut
- Miten haluaisitte viettää vanhuutta?
- Onko teillä sellaisia tärkeitä tavaroita, josta ette halua luopua?
- Onko kotihoito parempi kuin vanhainkoti?

Papille ja runoilijalle

- Isä Mitro ja Tommy Taberman?
- Voiko runoilija tai pappi olla mukana politiikassa?

Tänään on hyvä päivä

- Oletteko olleet omissa tai tuttavan häissä
- Mitä puoliso, oma koti ja perhe merkitsee teille?
- Mitä antaisit lahjaksi tuoreelle avioperille?

Heikki Hietamies: Nikolai Tashinin yleinen sauna

Teoskohtaiset kysymykset:

- Lämmitetäänkö teillä täällä sauna?
- Montako kertaa viikossa?
- Mitä saunavalmisteluja teette.
- Oliko esim. lapsena mummolassa puukiuas?
- Onko saunalla muita kuin kylpemistarkoituksia?

Kellokumpu, Helmi: Havun takana kertomuksia

Keskustelun aloitukset:

Elämän pienet eväät:

- o Mitä olette leiponeet?
- o Mikä on lempi leivonnainen
- o Miten tarinan tytöt selviävät ensimmäisestä leipomisurakastaan

Marhaminta

- o Pidätkö hevosista?
- o Ovatko isovanhempanne kertoneet teille maatalon hevosella tehtävistä töistä
- o Ovatko naiset hyviä eläinten kanssa? esim. Ponitytöt?
- o Onko olemassa naisten ja miesten töitä.

Ämmälä, Vesa: Pieni hiljainen mies selkokirja

Aineistokohtaisen keskustelun aloitukset:

Auttavainen rekkakuski:

- o Leikittekö lapsena rekoilla?
- o Oletteko olleet rekan kyydissä?
- o Pidätkö Olavi Virrasta?
- o Oletteko nähneet yliajetun eläimen?

- o Arjen sankaruus mitä se on?
- o Onko mukavampaa matkustaa Seurassa?
- o Mitä hyvää huoltoasemalta olette ostaneet?
- o Oletteko jonkun kummeja?

Joulukuusta hakemassa:

- o Oletteko olleet jouluna kuusimetsällä?
- o Millainen on kaunis joulukuusi?
- o Muovi kuusi vai oikea kuusi?
- o Onko tarinan Matikainen joulutunnelmissa?

Maija Loukkola: Elämää vanhassa Oulussa

Aineistokohtaiset keskustelut:

Junamatkoista

- o Minkälaisia kokemuksia teillä on Junalla matkustamisesta?
- o Entä makuuvaunnuustaaa?
- o Saako siellä nukuttua?

Pyöräilystä

- o Onko teillä omia polkupyöriä?
- o Uskaltaako nykyisin Oulussa jättää pyörän lukitsematta?
- o Oletytko käyneet poliisien pyörähuutokaupassa?

livana

- o Oletteko käyttäneet saunoessa vihtaa?
- o Oletteko itse tehneet vihtaa?
- o Mitä mieltä olette venäläisturisteista? Heidän määräsähän on lisääntynyt
- o Onko suomalaisessa ja venäläisessä kulttuurissa eroja?

TIISTAI 22. LOKAKUUTA 2013 K15

YHTEYSTIEDOT:
Puhelin 08 5377 315
Sähköposti kotimaa@kaleva.fi
Kalevan vaihde 08 5377 111

Juna-asemaa suunnitellaan kyselyn pohjalta

Anna-Mari Kilpjärvi Kaleva
KEMPELE Kempeleessä on kar-
toitettu uudelleen avattavan
rautatieaseman ja sen ympäris-
tön palvelusvaatimuksia.
Aseman palveluiden kehittämi-
nen kiinnostaa selvästi, vastauk-
sia kyselyyn tuli kaikkiaan 322.

"Tämä on positiivinen tulos.
Kempeleessä kyselyä on mai-
nostettu aktiivisesti", kyselyn
tehneen insinööri toimisto Ram-
bollin diplomityöntekijä Antti
Heikkinen kiittelee.

Kyselyllä selvitettiin vastaaji-
en matkustustottumuksia, kul-
kemista asemalle ja sitä, mitä
palveluita asemalle toivotaan.
Heikkinen arvioi saavansa ana-
lyysin valmiiksi joulukuussa.
"Sen pohjalta katsotaan, mitä
toimenpiteitä ehdotamme ase-
malle."

Kempeleessä kyselyn tulok-
sia odotetaan mielenkiinnolla.
Kehitysjohtaja Pekka Salmela
uskoo aseman houkuttelevan
myös lähikuntien asukkaita.

"Uskon, että Kempeleeseen
pääsee Oulua helpommin ja au-
ton saa helpommin parkkiin."

Kaavamuutoksia asema-alue-
elle ei ole tulossa. Salmelan mu-
kaan asema-alue on varsin laaja,
joten suunniteltu parkki-alue
mahtuu alueelle. Rautatieltä

poistuvat tasoristeykset tulevat
kuitenkin muuttamaan liikenne-
järjestelyjä aseman pohjoispuo-
lella.

"Vanhan 4-tien ja Kokkokan-
kaantien välille on suunnitteilla
radan alitse kulkeva poikittais-
väylä, jonka yhteyteen tulisi
myös kevyen liikenteen väylä."

Ratapihan kunnostus on osa Sei-
näjäjoki-Oulu-radnan parantamis-
hanketta. Uuden rautatiease-
maympäristön rakentamisesta
vastaa Liikennevirasto.

"Aloite aseman käyttöönoto-
sta tuli kunnalta. Rakentamistyöt
päätettiin toteuttaa parantamis-
töiden yhteydessä", Seinäjo-
ki-Oulu-ratahankkeen projek-
tipäällikkö Tommi Rosenvall
kertoo.

Liikennevirasto vastaa laitu-
rirakenteiden ja raiteiden kus-
tannuksista, mutta kunta on
sitoutunut maksamaan osan
asemateknisistä palveluista,
kuten pysäköinnin ja liikenne-
järjestelyiden kustannuksista.
Kaikkiaan kunnan maksettavak-
si tulee 218 000 euroa.

"Ratapihan suunnittelu on
vielä käynnissä, mutta koko ra-
tapihan kustannusarvio on noin
7-8 miljoonaa euroa."

Matkustajaliikenteelle asema
on tarkoitus avata 2016.

Arinako määrää keskustassa?

Kaleva esitteli Arinan rakennuslupahakemuksen havainneku-
van tulevan Galleria-korttelin
kauppakeskukseksi (Kaleva
17.10.)

Rakennuslupa näyttää, kuinka
meille katuna tutuksi tullut Iso-
kadun pätkä tulisi muuttumaan
kauppakeskuksen tuulikaapiksi,
jos lupa hyväksyttäisiin.

Kaupunginarkkitehti Jari
Heikkilän mukaan hakemus on
asemakaavan mukainen. Hänen
mukaansa valokate on katto, jos-
sa on valoaukkoja.

Hyvänä esimerkkinä hän
nostaa Ympäristötalon, jonka
katossa on myös aukkoja. Tila
on hieno, mutta kyseessä on
rehellinen sisätila, ei julkinen
katutila.

Oulun historiallinen ruutu-
asemakaava jakaa keskustan
säännöllisiksi umpikortteleiksi
ja ainut poikkeama ruutusään-
nöstä on lähinnä J.A Ehrenströ-
min ja C.L Engelin 1824 kaavaan
piirtämä diagonaalinen Kaupun-
ginoja ja sitä reunustava puisto-
vyöhyke.

Jos tällaiseen kahden korttelin
yhdistävään, Oulun ruutukaa-
valle poikkeukselliseen raken-
nusratkaisuun päädytään, tulisi
se tapahtua ainakin demokraat-
tisesti kaupunginvaltuuston
kautta, ei kauppaliike Arinan
päätöksellä.

Kuten entinen asemakaava-
päällikkö Matti Karhula kertoi
(Kaleva 18.10.), ei kaavaa esitelty
silloiselle valtuustolle tällaisena.
Visiona oli kevyt, katettu raken-
ne, joka suojaisi sateelta ja tal-
vella lumen liukkaudelta ja olisi
edelleen luonteeltaan katu.

Havainnekuvasta näemme
selvästi miten tämä katu on

”Näyttää siltä,
että keskustan
kehitys on an-
nettu investoi-
jen ja rakentajien
käsiin.”

muuttunut rakennukseksi. Va-
lokatteen sijaan tilaa kattaa umpi-
pikatto. Viimeiset julkisen tilan
rippeet vie tieto siitä, että tila
suljetaan yöksi.

Herää kysymys, kuka kaupun-
kimme keskustan kehitystä oh-
jaa? Näyttää siltä, että keskustan
kehitys on annettu investoijien
ja rakentajien käsiin. Kehitys si-
nänään tuntuu olevan itseisarvo,
viis muista arvoista.

Arinan ulostulo sadan miljoonan
euron kauppakeskusinvestoin-
nista sai kaupungin hekumoi-
maan, se palkittiin oululaisen
100 teon joukkoon ennen kuin
rakentaminen alkoikaan.

Kaupunkikehittämisen tulisi
kuitenkin perustua muillekin ar-
voille kuin rahalle. Kulttuurihis-
torialliset arvot, kaupunkikuva
ja -kulttuuri, viihtyisyys ja pää-
töksenteon demokraattisuus
ovat tärkeitä kestävän kaupun-
kikehittämisen arvoja ja tuovat
nekin hyötyjä kansantaloudelle,
pitkällä tähtäimellä.

Helsingin Guggenheim-mu-
seohanke osoitti ohjauksen voi-
man. Kieltäytymällä huonosta
tarjouksesta pöytään tuotiin
parempi. Onko Oululla tätä roh-
keutta?

Jenni pitko

kaupunginvaltuutettu (vihr.)
Oulu

